

Edukacija roditelja o vršnjačkom nasilju-djelokrug rada magistre/a sestriinstva

Jagić, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:390443>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 243/SSD/2023

**EDUKACIJA RODITELJA O VRŠNJAČKOM
NASILJU-DJELOKRUG RADA
MAGISTRE/A SESTRINSTVA**

Laura Jagić

Varaždin, kolovoz 2023.

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN
Studij sestrinstva

Diplomski rad br. 243/SSD/2023

**EDUKACIJA RODITELJA O VRŠNJAČKOM
NASILJU-DJELOKRUG RADA
MAGISTRE/A SESTRINSTVA**

Student:

Laura Jagić

Mentor:

izv. prof. dr.sc. Marijana Neuberg

Varaždin, kolovoz 2023.

Predgovor

„Postoji samo jedno dobro, a to je znanje, i jedno zlo, a to je neznanje.“ –

Platon

Zahvaljujem poštovanoj izv.prof.dr.sc. Marijani Neuberg na prihvaćenom mentorstvu i na omogućenom pisanju ovog rada, na savjetima, ohrabrenju, strpljenju i ukazanom povjerenju te stručnom usmjeravanju prilikom izrade rada. Veliko hvala mojoj obitelji, dečku i prijateljima koji su mi bili potpora prilikom studiranja. Hvala im za svaku riječ ohrabrenja kada mi je to bilo najpotrebnije i na podupiranju daljnjeg napretka kako u privatnom tako i profesionalnom životu.

Hvala!

Sažetak

Vršnjačko nasilje gorući je problem današnjeg društva. Sve više djece i mladih postaje žrtvom vršnjačkog nasilja, a još više njih postaje nasilnicima. Mnogo je čimbenika rizika zbog kojih djeca postaju nasilnicima i žrtvama, a gledanje akcijskih filmova s mnogo nasilja, serija ili igranje nasilnih videoigara samo su neki od njih. Osim toga, djeca uče prema modelu svojih roditelja i imitiraju njihova ponašanja misleći da su ispravna. Škola je mjesto nulte tolerancije na nasilje, ali ono je sve više prisutno. Od verbalnog nasilja i izrugivanja te nazivanja pogrdnim imenima sve do fizičkog nasilja, koje osim što ostavlja fizičke posljedice, ostavlja i psihičke. Nasilje nosi posljedice i za žrtvu i za samog nasilnika. Kako bi se nasilje što uspješnije preveniralo, važno je da se provode preventivni programi nasilja u školi, ali i da roditelji uče svoju djecu o nasilju i svim posljedicama koje nosi. Roditelji su na prvoj crti obrane od nasilja i zato je bitno kakva ponašanja djeca donose iz kuće u školu. Osim roditelja i nastavnika, visokoobrazovane medicinske sestre i tehničari ključni su zdravstveni profesionalci koji prepoznaju, preveniraju i educiraju širu zajednicu o nasilju.

Cilj ovog istraživanja je bilo ispitati koliko su roditelji uključeni u obrazovanje svoje djece i u kojoj mjeri ih educiraju o nasilju. Također, drugi cilj je saznati smatraju li roditelji da su zdravstveni radnici bitan dio u prevenciji nasilja. Istraživanje je provedeno na 158 ispitanika. Provodilo se putem online upitnika napravljenim putem Google obrasca od veljače do sredine travnja 2023. godine.

Rezultati su pokazali kako stupanj obrazovanja roditelja nije faktor za praćenje školovanja djece, a spol roditelja također nije odlučujući faktor za sudjelovanje u razgovoru o vršnjačkom nasilju. Roditelji smatraju kako su medicinske sestre/tehničari ključni stručnjaci u prevenciji nasilja i kako bi zdravstveni djelatnici trebali provoditi edukacije (predavanja, radionice) na temu vršnjačkog nasilja koje bi bile namijenjene djeci i njihovim roditeljima.

Potrebno je educirati roditelje i djecu, od strane medicinskih sestara/tehničara, kako bi se što bolje preveniralo vršnjačko nasilje.

Ključne riječi: vršnjačko nasilje, prevencija, medicinska sestra/tehničar, roditelji, škola

Summary

Peer violence is a pressing problem in today's society. More and more children and young people are becoming victims of peer violence, and more and more of them are becoming bullies. There are many risk factors that make children become bullies and victims, watching violent action movies, series or playing violent video games are just some of them. In addition, children learn from the model of their parents and imitate their behaviors thinking that they are correct. School is a place of zero tolerance for violence. From verbal violence and taunting and calling names all the way to physical violence, which not only leaves physical consequences, but also psychological ones. Violence has consequences for both the victim and the perpetrator. In order to prevent violence as successfully as possible, it is important that violence prevention programs are implemented at school, but also that parents teach their children about violence and its consequences. Parents are on the first line of defense against violence and that is why it is important what behaviors children bring from home to school. In addition to parents and teachers, highly educated nurses and technicians are medical professionals that recognize, prevent and educate the wider community about violence.

The aim of this research was to examine the extent to which parents are involved in the education of their children and to what extent they educate them about violence. We also wanted to find out if parents believe that health workers are an essential part of violence prevention. The research was conducted on 158 respondents. It was conducted through an online questionnaire made through a Google form from February to mid-April 2023.

The results showed that the level of education of the parents is not a factor for monitoring children education, the gender of the parents is also not a factor for participation on the discussion about violence. Parents believe that nurses/technicians are a key professionals in the prevention of violence and that health professionals should conduct education (lectures, workshops) about peer violence.

Parents and children should be educated by nurses/technicians in order to better prevent peer violence.

Key words: peer violence, prevention, nurse/technician, parents, school

Popis korištenih kratica:

SZO Svjetska zdravstvena organizacija

SES socioekonomski status

EI emocionalna inteligencija

Sadržaj

1. Uvod	8
2. Definiranje vršnjačkog nasilja	3
2.1. Vrste vršnjačkog nasilja.....	4
2.2. Pogled na nasilje tijekom povijest	6
3. Čimbenici rizika i osobine nasilnika te žrtve.....	9
3.1. Nasilnik.....	15
3.2. Žrtva.....	16
4. Prevencija vršnjačkog nasilja.....	19
4.1. Prevencija vršnjačkog nasilja u školama	19
4.2. Prevencija vršnjačkog nasilja od strane roditelja	23
4.3. Prevencija nasilja kroz edukacije od strane magistara sestrinstva	27
5. Istraživački dio rada	30
5.1. Cilj istraživanja	30
5.2. Hipoteze.....	30
5.3. Ispitanici i metode.....	30
5.4. Opći podaci o ispitanicima	32
5.5. Opći podaci o djetetu	33
5.6. Školovanje, odnos s djetetom i mišljenje o prevenciji vršnjačkog nasilja ..	34
5.7. Uloga zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja	50
6. Rasprava.....	54
7. Zaključak.....	57
8. Literatura	59
Popis tablica.....	63
Popis grafikona.....	65
Prilog 1: Anketni upitnik	66
Prilog 2: Izjava o autorstvu.....	83

1. Uvod

Međunarodno istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika HBSC-a (Health Behaviour in School-aged Children) koje se provodilo 2018. godine pokazalo je kako svaki šesti dječak i svaka šesta djevojčica smatraju da su u posljednjih nekoliko mjeseci bili izloženi nasilju svojih vršnjaka. No, svaki četvrti dječak i svaka sedma djevojčica bili su nasilni prema svojim vršnjacima u školi. Nasilje prema vršnjacima doseže vrhunac u sedmom razredu, kada je pubertetsko razdoblje najburnije. Prema trenutno raspoloživim međunarodnim podacima, Republika Hrvatska je s obzirom na udio žrtava nasilja među vršnjacima, u donjoj trećini ljestvice prema udjelu djece koja zlostavljaju svoje vršnjake (1). Prema procjenama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) nasilje utječe na živote čak 1 milijarde djece širom svijeta i ima dugotrajne emocionalne, društvene i ekonomske posljedice (2).

UNICEF-ova Konvencija o pravima djeteta kaže da svako dijete ima temeljne slobode i prava koja se odnose na skrb, njegu, zaštitu i pružanje pomoći kao osnovne preduvjete zdravog fizičkog i psihičkog razvitka. Velik broj istraživanja pokazuju da je velik broj djece u obitelji ili školi izložen omalovažavanju, etiketiranju, vrijeđanju, ponižavanju te tjelesnom kažnjavanju što upućuje na potrebu razvijanja kulture odgovornosti prema djeci. Mediji gotovo svakodnevno izvješćuju o posljedicama nasilnog ponašanja tražeći i analizirajući uzroke koji su do toga doveli. Odrasli bi trebali poticati djecu na primjenu socijalnih vještina i rješavanje vlastitih problema te će na taj način djeca ovladati vještinama potrebnim za kreativno rješavanje sukoba. Zadaća odgoja i obrazovanja je pomoći djeci da nauče koji su oblici nasilja, da ih prepoznaju i osude te da sami nauče kako se boriti protiv nasilja i kako odgovoriti na konfliktne situacije, a da odgovor ne bude upravo nasilje (3).

Škola je mjesto gdje djeca provode većinu svog dana i time bi to trebalo biti mjesto gdje su sigurni i zaštićeni. Razlikujemo rizične i zaštitne faktore za pojavu nasilja među djecom. Jedan od rizičnih individualnih faktora je spol pa zatim i dob. Lošiji školski uspjeh i ponašanje samih roditelja također je faktor za nastanak nasilja, a tu se još može ubrojiti i materijalno stanje obitelji. Učitelji igraju bitnu ulogu u prevenciji nasilja na način da implementiraju programe protiv vršnjačkog nasilja u svome razredu kako bi se smanjila njegova razina. Ono što se ističe u školi kao faktor povezanosti s

nasiljem je negativna školska klima, a odnosi se na to da učenici nisu povezani sa školom, odnosno nemaju osjećaj pripadnosti te gledaju na školu kao neugodnu obavezu (4).

Danas veliku odgovornost, kao rizični faktor za nastanak nasilja, imaju mediji koji su svima dostupni. Igranje videoigara, gledanje filmova i razni sadržaji koji se mogu pronaći na društvenim mrežama još jedan su faktor koji utječe na pojavu nasilja. Za djecu i mlade Internet i mobitel su pozitivni i kreativni mediji u razvoju vlastitog identiteta. Informatička komunikacijska tehnologija podržava njihovu socijalizaciju i daje im osjećaj povezanosti s vršnjacima, ali nažalost postoje korisnici koji to koriste kako bi povrijedili druge (5).

Prevalencija vršnjačkog nasilja ovisi o spolu i dobi te o vrsti nasilja. Novija istraživanja pokazala su da su dječaci više tjelesno i verbalno nasilni (6). Djeca s nižim uspjehom češće su sudionici vršnjačkog nasilja. Dok su djevojčice manje nasilne i češće čine ili doživljavaju oblik verbalnog nasilja, a dječaci gotovo uvijek nasilje doživljavaju od strane drugih dječaka i često je fizičko (7).

Prevenција vršnjačkog nasilja treba započeti od najranije dobi u obitelji, a kasnije se nastaviti u vrtiću i školi. U istočnom dijelu Europe problem vršnjačkog nasilja u početnim je fazama istraživanja, dok se u razvijenim zemljama svijeta problem vršnjačkog nasilja istražuje se već desetljećima. Razvijene zemlje utvrdile su učestalost pojave, radile na senzibilizaciji javnosti za ovaj problem, osvijestile su potrebu za interdisciplinarnim pristupom, povećale angažman nadležnih institucija, prikupile sredstva i podršku institucija, izradile preventivne programe te ih evaluirale (8).

Vršnjačko nasilje je društveni problem koji se pojavljuje vrlo često, a o njemu se malo govori. Intenzivnije se govori o tome kada se dogodi traumatični događaj koji onda utječe na žrtvu, nasilnika i cijelo društvo (9).

2. Definiranje vršnjačkog nasilja

Postoji mnogo definicija vršnjačkog nasilja, a prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji nasilje je namjerno korištenje fizičke snage i moći prijetnjom ili akcijom prema samome sebi, prema drugoj osobi, ili prema grupi ljudi ili čitavoj zajednici, što bi moglo rezultirati ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenošću ili deprivacijom (10). Prvu definiciju vršnjačkog nasilja dao je Olweus (1998.) koji navodi da je učenik zlostavljan kada je opetovano i trajno izložen negativnim postupcima jednoga učenika ili više njih (1). Ono uključuje razne oblike ponašanja, od onih koji su dio odrastanja i razvoja (svađe u igri, sukobi) do težih oblika koji se klasificiraju kao maloljetnička delinkvencija. Tijekom godina maloljetnička delinkvencija prelazi u agresivniji oblik ponašanja, a to pogađa i žrtve i počinitelje. Nasilnici su ti koji su žrtve zanemarivanja od strane obitelji, škole i zajednice (9). Prema istraživanju Hillis i suradnika (2016.) do 50% djece u dobi od 2 do 17 godina u posljednjih godinu dana bilo je žrtva nekog oblika nasilja (fizičko, seksualno ili emocionalno zlostavljanje). Iskustvo nasilja može naštetiti fizičkom i mentalnom zdravlju djece te utjecati na njihovo odrastanje (10). Tri su kriterija definiranja vršnjačkog nasilja (11):

- negativno ponašanje koje podrazumijeva namjerno nanošenje ozljeda drugoj osobi
- negativno ponašanje se ponavlja i trajno je
- postoji nesrazmjer snaga: žrtva nasilja izložena negativnom ponašanju teško se brani te je bespomoćan u odnosu prema počinitelju nasilja koji ga zlostavlja (11).

Vršnjačko nasilje podrazumijeva da jedno dijete ili više njih ponavljajuće i namjerno uznemiruje, napada ili ozljeđuje drugo dijete koje nije u mogućnosti obraniti se. Nejednakost snage, zajedno s nasiljem, može biti posljedica razlike u godinama, snazi ili visini. Često jača djeca napadaju fizički i psihički osjetljivu djecu, a ponavljanje agresije razlikuje nasilje u školi od drugih vrsta nasilnoga ponašanja (12). Svjesna, željena i namjerna neprijateljska aktivnost čija je svrha povrijediti, izazvati strah kroz prijetnje ili daljnju agresiju i stvoriti zastrašenost je upravo vršnjačko nasilje. Dječaci i djevojčice podjednako koriste verbalno nasilje. Dječaci češće koriste fizičko nasilje od djevojčica, a djevojčice češće koriste nasilje kroz odnose od dječaka. Nasilje kroz odnose odnosi se na to da se otuđi ili odbaci vršnjak ili da se namjerno uništi prijateljstvo. To može uključivati neprijateljski govor tijela, hihotanje, agresivne

pogleda ili podsmijehivanje. Ta razlika proizlazi iz razlike u socijalizaciji dječaka i djevojčica. Dječaci se obično igraju u velikim, slabo definiranim skupinama, okupljeni oko zajedničkih interesa gdje uspostavljaju snažnu hijerarhiju koja je jasno definirana i poštovana. Fizičke sposobnosti se poštuju više od intelektualnih. U usporedbi sa dječacima, djevojčice se igraju u manjim, intimnim krugovima s jasno definiranim granicama, čime je lakše povrijediti drugu djevojčicu kroz jednostavno isključivanje iz socijalnog kruga. Nasilje je antisocijalno i kao takvom mu treba pristupati. Zato su trenutna stajališta nulte tolerancije doista stajališta nultog razmišljanja. Intervencije koje se danas koriste su usmjerene na efikasnost i pronalaženje krivnje, a ne na djelotvorno rješenja za prekidanje kruga nasilja. Ono što treba pronaći je socijalno rješenje za to antisocijalno ponašanje (13). Cifrić (2000.) navodi kako je nasilje naslijeđe ljudske kulture, a tijekom povijesti se pojavljuje u različitim oblicima (14).

2.1. Vrste vršnjačkog nasilja

Vršnjačko nasilje klasificira se u raznim vrstama i oblicima. Ono može biti izravno i neizravno te se može iskazati kao fizičko, verbalno, emocionalno, spolno i ekonomsko (12). U Priručniku za primjenu Posebnog protokola, koje je izdalo Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, nalazimo sljedeću klasifikaciju vršnjačkog nasilja (15):

- fizičko nasilje
- seksualno nasilje
- socijalno nasilje
- emocionalno/psihičko nasilje
- elektroničko nasilje.

Sinobad (2005.) navodi drugačiju klasifikaciju, gdje kaže da je fizičko nasilje najčešći oblik vršnjačkog nasilja i često je u kombinaciji s emocionalnim nasiljem te su mu izloženiji dječaci (16). Zatim je emocionalno (psihološko) nasilje koje se vrši verbalnim i neverbalnim napadom (prijetnjom, ruganjem, zadirivanjem, vrijeđanjem). Žrtve često pate od psihosomatskih oboljenja i obično su to djevojčice. Seksualno nasilje se odnosi na svaku situaciju u kojoj se dječak ili, češće, djevojčica tretiraju sa seksualnom konotacijom. Seksualno nasilje podrazumijeva fizički kontakt, ali su prisutne i verbalne seksualne insinacije, neumjesna pitanja, izlaganje

pornografskom materijalu i sl. Danas je sve više prisutno elektroničko vršnjačko nasilje koje je relativno nov fenomen, a određuje se kao namjerna i ponavljana agresija prema drugim osobama putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Često putem poruka, igrice na Internetu, preko društvenih mreža, od kojih su Facebook, Instagram i Tik Tok najrasprostranjeniji i najpopularniji među djecom školskog uzrasta (17). Elektroničko nasilje oblik je nasilja novije etiologije, zbog nedostatka konsenzusa oko njegove definicije, stručnjacima i školama stvara poteškoće u identifikaciji, intervenciji i prevenciji. Većina definicija elektroničkog nasilja opisuje ga kao javno vrijeđanje i izrugivanje putem komentara i objava na društvenim mrežama, dijeljenje privatnih poruka, fotografija i/ili videa bez znanja i pristanka. Tu spadaju i uvredljive poruke i pozivi s ciljem zastrašivanja, ucjene ili prijetnje žrtvi, a može se odnositi na širenje laži i ugrožavanje žrtvina ugleda u društvu (18).

Kao što je već rečeno, verbalno nasilje najčešći je oblik nasilja kojeg koriste dječaci i djevojčice. Čak 70% prijavljenog nasilja odnosi se na verbalno zlostavljanje. Može proći nekažnjeno, a mlađa djeca koja još nisu u potpunosti razvila sliku o sebi podložna su verbalnom nasilju. Verbalno nasilje manifestira se kao vrijeđanje, omalovažavanje, okrutne kritike, sramoćenje, rasističke aluzije itd. Verbalno nasilje egzistira samo za sebe i često je začetak drugih oblika nasilja te može biti prvi korak prema ozbiljnijem nasilju (13).

Tek trećina slučajeva koje prijavljuju djeca odnosi se na fizičko nasilje. Ono je najočitije i najlakše se identificira, a odnosi se na udaranje, ugrize, grebanje, oštećivanje odjeće ili imovine i slično (13). Kao nasilnici i žrtve u većoj mjeri su zastupljeni dječaci. Rezultati istraživanja, iz 2010. godine o povezanosti medijskog nasilja s agresivnom ponašanjem prema vršnjacima, pokazuju da učenici koji češće gledaju televiziju češće vrše fizičko nasilje nad ostalim učenicima te da je veća učestalost fizičkog nasilja među učenicima seoskih škola (19).

Vršnjačko seksualno nasilje je danas jedan od najraširenijih oblika nasilja u školama. Prema istraživanju koje je provodila Obrazovna fondacija američke sveučilišne udruge žena na učenicima od 8. do 11. razreda dobiveni su vrlo uznemirujući podaci. Seksualno nasilje u šestom razredu ili prije navodi da je doživjelo 1/3 djece, a često u hodniku, razredu, dvorištu škole i školskoj kantini. Djevojčice koje ranije sazrijevaju i dječaci koji se razvijaju kasnije imaju veće šanse postati metama seksualnog nasilja.

Djeca drugačije seksualne orijentacije od većine također imaju veće šanse da će biti zlostavljana. Pošto je verbalno nasilje najčešći oblik nasilja logično je da je najučestaliji oblik seksualnog nasilja i često je uvod u fizičko seksualno nasilje ili kasnije seksualno nasilje u odnosima. Verbalno seksualno nasilje može također uključivati i prijetnje seksualnim činom, verbalne procjene tijela, seksističke ili seksualne šale ili omalovažavajuće komentare o seksualnoj uspješnosti ili nedostatku seksualne aktivnosti (13).

Karakteristike elektroničkog nasilja se značajno razlikuju od "klasičnog" nasilja među vršnjacima. Te karakteristike su anonimnost, rasprostranjenost i neograničen broj sudionika promatrača u nasilju. Istraživanje iz 2008. godine provedeno na području grada Rijeke upućuje na velik broj djece koja dobivanje neprimjerenog sadržaja ne povjeravaju nikome, misle da ga ne treba prijaviti ili ne znaju kome prijaviti. Svi rezultati imaju praktičnu primjenu jer daju smjernice za prevenciju nasilja putem mobitela (20).

2.2. Pogled na nasilje tijekom povijest

Odnosi odraslih prema djeci i njihovom mjestu u društvu mijenjali su se tijekom povijesti. U doba Antike i Starog Rima odrasli su imali apsolutno pravo na raspolaganje djetetovim životom, dok se u suvremeno vrijeme javljaju kompleksni sustavi zaštite i ostvarivanja dobrobiti djece. Pojam djetinjstva kakav danas rabimo u modernome svijetu razmjerno je nov. Danas je djetinjstvo razvojno razdoblje u kojem se sporo usvajaju znanja i vještine koje su potrebne za ulazak u svijet odraslih. Potreba specijalne skrbi o djeci u prošlosti priznavala se sve dok su djeca bila ovisna o odraslima za preživljavanje. U dobi od 5 ili 6 godina smatralo se da su djeca sposobna samostalno zadovoljiti osnovne potrebe, a ubrzo nakon toga bila su uključena u svijet rada. U 16. stoljeću u Engleskoj pravno se postajalo odraslim u 10. godini života, a formalno obrazovanje dostupno svakom djetetu nije postojalo. Rad djece mlađe od 9 godina zabranjuje se 1833. godine, dok su starija djeca, u životnoj dobi od 13 do 18 godina, radila teške fizičke poslove i do 69 sati tjedno. Tek krajem Drugog svjetskog rata radikalno se mijenja odnos prema djeci. Međutim, socijalna politika u to doba bila je usmjerena na rješavanje 5 najvećih socijalnih problema: neznanje, lijenost, nečistoća, bolesti i siromaštvo. Prevencija nasilja nad djecom bila je uglavnom usko

ograničena na suzbijanje najokrutnijih oblika tjelesnog nasilja (20). Ponašanja koja se danas opisuju kao vršnjačko nasilje, do kraja 1960-ih i ranih 1970-ih, smatrana su sastavnim dijelom ljudskog razvoja, odnosno prolaznim razdobljem karakterističnim za djetinjstvo (8). U kontekstu novih inicijativa na području zaštite i dobrobiti djeteta jedan od ciljeva razvoja do 2015. godine smatra se podizanje razine kvalitete skrbi o djeci. U ostvarivanju tih ciljeva osnovna socijalna jedinica je obitelj u kojoj je potrebno poticati puni potencijal djeteta. Multidisciplinarni pristup primarnoj prevenciji i otkrivanju rizičnih odnosa prema djeci odnosi se na formalno znanje o problemu, iskustvo u praksi, emocionalna inteligencija, vještine rasuđivanja, sustav vrijednosti i poštivanje etike, edukacija i savjetovanje, umreženost ustanova za zaštitu djece i stručnjaka (21). Većina se ljudi tijekom odrastanja susretne s nekim oblikom nasilja. Vjerovalo se da je to sastavni dio odrastanja i kako takvo iskustvo može pomoći djeci da ojačaju (1). Do promjene u stavu došlo je 1972. godine kada je švedski liječnik Heinemann zabilježio svoja zapažanja o nasilju među skupinom djece na školskom igralištu. Heinemannova studija je prvo istraživanje nasilja među školskom djecom, a ponašanja je nazvao i opisao kao mobbing. Navedeno istraživanje bilo je popraćeno istraživanjem Dana Olweusa iz 1998. godine koji je sustavno istražio prirodu, frekvenciju i dugotrajne posljedice nasilja među djecom u skandinavskim školama. Istraživanja nasilja među djecom u Velikoj Britaniji počela su ranih 90-ih godina prošlog stoljeća korištenjem Olweusova instrumenta za istraživanje nasilja među djecom. U istraživanja koja su slijedila proširen je opseg ponašanja povezanih s nasiljem među djecom. U procjenu je uključeno i širenje tračeva, socijalna izolacija, destrukcija te gubitak ili krađa osobnog vlasništva. Nakon istaknute problematike, došlo je do povećanog zanimanja za pojave vezane uz vršnjačko nasilje kao i brojna istraživanja (8). Više se godina nasilje istraživalo samo u Skandinaviji. Potkraj 80-tih nasilje među školskom djecom pobudilo je pozornost javnosti i potaknulo istraživanja i u drugim zemljama svijeta. Istraživanje Olweusa (1998.) pokazuje da je postotak djece žrtava školskoga nasilja u većini zemalja sličan: u Australiji 17%, Engleskoj 19%, Japanu 15%, Norveškoj 14% (12).

Prema Buljan Flander (2004.), u Republici Hrvatskoj svako četvrto dijete (27% ispitanih) doživljava barem jedan od oblika nasilja u školi gotovo svakodnevno (12). Danas je dokazano kako iskustvo nasilja, ako mu je dijete izloženo tijekom dužeg

perioda, ima štetne posljedice za djetetov fizički i psihički razvoj te njegovo obrazovanje. Rezultati studije SZO najbolje prikazuju koliko je vršnjačko nasilje rašireno. Istraživanje je provedeno u 40 država svijeta 2005. i 2006. godine, a dio je šire studije o zdravlju i ponašanju djece školske dobi. U istraživanju je sudjelovalo 202 056 djece i mladih. Rezultati pokazuju kako je nasilje među djecom i mladima raširena pojava koju prijavljuje 10,7% djece i mladih. U baltičkim zemljama (Latvija, Estonija i Litva) djeca i mladi prijavljuju najvišu stopu nasilnog ponašanja, dok je u skandinavskim zemljama (Norveška, Švedska i Finska) zabilježena najniža stopa. Od ukupnog broja sudionika istraživanja, njih 10,7% može se svrstati u skupinu nasilnika, 12,6% djece u ulozi je žrtve te svakodnevno doživljava nasilnička ponašanja od svojih vršnjaka. Od svih zemalja koje su sudjelovale u istraživanju dječaci su u višoj stopi onih koji čine nasilje u svim, dok su stope doživljenog nasilja više kod djevojčica u čak 29 od ukupno 40 zemalja (1).

U Hrvatskoj su se provodilo istraživanje Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba 2003. godine o vršnjačkom nasilju među djecom u školi. Istraživanje je obuhvaćalo 25 osnovnih škola u 13 gradova Republike Hrvatske, a sudionici ispitivanja učenici su od 4. do 8. razreda. Prema rezultatima, 27% djece svakodnevno doživljava neki oblik nasilja u školi (verbalnog i tjelesnog). 16% djece svakodnevno se ponaša nasilno prema drugoj djeci, pri čemu 8% djece istodobno i čini i doživljava nasilje. Dječaci se znatno češće ponašaju nasilno, ali i doživljavaju nasilje. Od 10. do 14. godine povećava se učestalost nasilnog ponašanja, osobito verbalnog, što pogoršava školski uspjeh djece koja su žrtve, ali i djece koja su nasilnici. Zabrinjavajuće je da se samo 22% djece žrtava nasilja obrati odrasloj osobi za pomoć, od toga 11% obratilo se za pomoć svojim nastavnicima (1).

3. Čimbenici rizika i osobine nasilnika te žrtve

Posljedice nasilja trpe svi: žrtva, nasilnik i promatrač. Zato je veoma važno da svi akteri (zaposlenici, učenici, roditelji), aktivno surađuju kako bi djecu zaštitili od nasilja i stvorili uvjete za njihovo sigurno odrastanje (17).

Jedna od često istraživanih strukturalnih varijabli je socioekonomski status obitelji (SES). Istraživanja su pokazala da je socioekonomski status negativno povezan s vršnjačkim nasiljem, tj. da su djeca iz obitelji u kojima su roditelji slabije obrazovani i imaju slabije prihode sklonija nasilju prema vršnjacima. Također djeca iz obitelji s većim brojem djece pokazuju više nasilničkog ponašanja, što je usko vezano i uz siromaštvo i niski SES. Osim financijskih problema, istraživanja su pokazala da djeca koja ne žive u cjelovitim obiteljima iskazuju više vršnjačkog nasilničkog ponašanja (22). Osnovnoškolsko razdoblje obilježeno je fizičkim, psihičkim i emocionalnim promjenama koje se javljaju uslijed ulaska u pubertet. U vrijeme puberteta djeca se nastoje osamostaliti od roditelja, a sve veću važnost u njihovom životu zauzimaju odnosi s vršnjacima. Da bi uspješno funkcionirali u društvu važno im je da uspostave adekvatne odnose s vršnjacima jer kvaliteta tih odnosa uvelike utječe na razvoj slike o sebi, samopoštovanje te razvoj socijalnih vještina. Istraživanja Brajša-Žganec i suradnika (2009.) i Wentzel (2003.) su pokazala da ako se učenici osjećaju prihvaćeno od strane svojih vršnjaka, usmjereniji su socijalno prihvatljivim oblicima ponašanja, prilagođeniji su školi i iskazuju više pozitivnih osjećaja. S druge strane, osjećaj odbačenosti od strane vršnjaka može rezultirati depresijom, socijalnom anksioznošću, poteškoćama u socijalnim odnosima, nesigurnošću i osjetljivošću. Osjećaj prihvaćenosti vrlo je važan i za žrtve i za počinitelje vršnjačkog nasilja. Žrtve vršnjačkoga nasilja često osjećaju usamljeno i odbačeno od vršnjaka, za razliku od djece koja imaju veći broj prijatelja i prihvaćeniji su u razredu. Prihvaćenost za njih predstavlja zaštitni čimbenik. Što se tiče počinitelja nasilja, oni su prihvaćeni od vršnjaka koji imaju slične interese kao i oni, često koji su također nasilni i podržavaju njihovo nasilno ponašanje (23). Sinobad (2005.) navodi kako slaba kontrola impulzivnog ponašanja, pored agresivnosti, pokazala se kao korelat nasilničkog ponašanja (16). Istraživanja iz 1997. i 2004. sugeriraju da izvjesni oblici rizičnog ponašanja, poput konzumiranja cigareta i alkohola, korespondiraju s nasilništvom, dok je viktimizacija najčešće povezana s manjkom samopouzdanja i pasivnošću. Osim

pasivnih žrtava, Olweus identificira i tzv. žrtve-provokatore. Pasivne žrtve su brojnije i odlikuju se time što su osjetljive i tihe. Ova djeca sebe vide kao neprivlačne, i slabije od ostalih, čime se objašnjava njihova podložnost vršnjačkom nasilju. Fizička slabost i nesigurnost te uplašenost, daju dojam nesigurnih osoba koje neće uzvratiti ukoliko ih neko napadne, što može predstavljati i provokaciju za nasilnike. Naime, riječ je o djeci čije neinhibirano ponašanje provocira napade, na koje žrtve reagiraju strahom i agresijom (Olweus, 1999.). Rezultati istraživanja Plut i Popadić (2007.) sugeriraju da se, u ovisnosti od njihovog odnosa prema nasilju, mogu razlikovati četiri grupe učenika: nasilnici, žrtve, žrtve i nasilnici istovremeno, i neuključeni (24). Prema istraživanju Olweusa (1999.) nasilnici koji nasilje i agresiju smatraju sredstvima za postizanje moći i utjecaja među vršnjacima upućuju na obiteljsko okruženje kao važnu determinantu nastanka i razvoja nasilničkog ponašanja (15). Postoji mnogo faktora, koji na individualnoj, obiteljskoj i društvenoj razini mogu dovesti do nasilja, a među njima su stres, nizak nivo obrazovanja i nezaposlenost, utjecaj društvenih mreža i medija, karakteristike društva te kvaliteta obitelji i obiteljskih odnosa. Djeca koja su odrastala u obitelji bez ljubavi, potpore i zaštite, zbog niskog samopoštovanja napuštaju školu što kasnije dovodi do nezaposlenosti i siromaštva te mogućeg sudjelovanja u kaznenim djelima, nasilju, konzumaciji alkohola i droge. Često se za nasilje okrivljuju i mediji u kojim je stalno prisutna priča o nasilju, bilo da se radi o društvenim mrežama ili filmovima i serijama. Posebno treba istaknuti značaj koji masovni mediji imaju na pojavu nasilja djece i mladih. Murray (1997.) navodi kako promatranje nasilja na televiziji utječe na pojavu nasilja čime se povećava agresivnost i razvijaju se stavovi koji odobravaju agresiju u rješavanju sukoba, smanjuje se osjetljivost na nasilje u stvarnom životu, stvara sliku o lošem svijetu, uvjerenje da je svijet zao i opasan u stvarnom životu, kao što je na televiziji (25). Tri najznačajnija faktora rizika u školskoj sredini izdvajaju autori Popović– Ćitić i Žunić – Pavlović (2005.). Prvi faktor koji ima svoj utjecaj unutar školske sredine je školski neuspjeh koji počinje u osnovnoj školi. Neuspjeh u školi je uvjetovan različitim razlozima, od psihološke osobnosti same djece, preko negativne i poremećene školske klime, visokih zahtjeva za školskim postignućem, niskih očekivanja nastavnika i nedostatka jasnih školskih pravila, karakteristika školskog okruženja, do karakteristika samog sistema školovanja. Antisocijalno ponašanje u školi, kao drugi rizičan faktor, odnosi se na sve

one oblike ponašanja koji su u suprotnosti sa ustanovljenim pravilima ponašanja u školi. Riječ je o ponašanju koje ukazuje na socijalnu neprilagođenost i slabo socijalno vezivanje djeteta za školu. Ukoliko se javi u mlađem uzrastu, predstavlja snažnu osnovu razvijanja devijantnog i delinkventnog ponašanja u adolescenciji. Treći rizični faktor je nedovoljna posvećenost školi i školskim obavezama, koja se javlja zajedno sa školskim neuspjehom i ukazuje na postojanje negativnog stava djece prema školi i školovanju općenito. Najčešće se može primijetiti kroz nedovoljno zalaganje djece na satovima i često bježanje iz škole. Taj faktor smatra se posljedicom slabog vezanja mladih za školu, nepostojanja jasnih pravila ponašanja i nedosljednog pridržavanja postojećih pravila od strane nastavnika (26). Nasilje nastaje u kombinaciji više faktora: pojedinačnih, interakcije pojedinca i njegove obitelji sa svojim okruženjem, funkcioniranja šire društvene zajednice, kao i širih aspekata kulture kojoj pripadaju. Nasilje u školi uglavnom trpe učenici koji se po nečemu razlikuju ili ističu od ostalih učenika (npr. učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju). Na sudjelovanje učenika u nasilju utječu i nisko samopoštovanje, frustracije povezane s teškoćama u učenju ili emocionalnim problemima, isključenje iz škole, bježanje iz škole, alkohol i droga. Nasilje se ne može objasniti samo psihosocijalnim karakteristikama učenika, nego i interakcijom osobnih karakteristika i karakteristika socijalne sredine te društva u cjelini (27).

Različiti modeli roditeljskog ponašanja slažu se u tome da su odrednice roditeljskog ponašanja višestruke te da uključuju osobine roditelja, ali i djeteta te obilježja kontekstualnih izvora stresa i potpore u široj socijalnoj okolini u kojoj je smješten odnos roditelja i djeteta. Razvojni i ekološki pristup zlostavljanju djece pokazuje da su obitelji uronjene u vrijednosti i običaje svoje okoline i šireg kulturalnog konteksta. Vanjsku okolinu, koja utječe na obitelji i pojedince u njima, čine društvene mreže, radna mjesta roditelja, susjedstva, javna politika te vrtići i škole (21).

Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece u obitelji je pojava da osobe koje su u djetinjstvu doživjele zlostavljanje u obitelji, u odrasloj dobi zlostavljaju vlastitu djecu. Važno je istaknuti da je riječ o pojavi koja je prisutna kod nekih žrtava zlostavljanja. Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece iznosi između 30 i 40%. Prema istraživanju međugeneracijskog prijenosa zlostavljanja koje su proveli Egeland i suradnici (1993.) od 267 žena njih 47 bilo je zlostavljano u djetinjstvu te su one također

zlostavljale svoju djecu. Autori zaključuju da postoji umjeren međugeneracijski prijenos konstruktivnog roditeljskog ponašanja. Glavna teorija kojom se objašnjava međugeneracijski prijenos nasilja jest teorija privrženosti, a ona ističe važnost ranih iskustava za razvitak kasnije bliskih odnosa. Zlostavljano dijete stvara unutarnji model roditelja kao odbacujući, nedostupnog te onog koji ne odgovara na njegove potrebe. Djeca koja doživljavaju nasilje često imaju problema u svladavanju razvojnih zadataka, u stvaranju autonomnog pojma o sebi i u uspostavi interpersonalnih odnosa s vršnjacima. Sve to povećava rizik da će jednom kad postanu roditelji, i sami zlostavljati svoje dijete jer nisu razvili vještine uspostavljanja i održavanja zdravih odnosa. Roditelji koji prekidaju lanac zlostavljanja imaju nekoliko zajedničkih obilježja koja ih razlikuju od roditelja koji ga nastavljaju u spomenutom istraživanju Egelanda i suradnika. Majke koje su u djetinjstvu bile zlostavljane, a kasnije nisu zlostavljale svoju djecu, znači da su u djetinjstvu i poslije imale osobe koje su ih prihvaćale i emocionalno podržavale. Majke koje su prekinule krug zlostavljanja imale su uz to bolji uvid u sebe i svoje odnose s vlastitom djecom od majki koje taj krug nisu prekinule, te su svjesno odlučile ne ponoviti obrazac zlostavljanja s vlastitom djecom (21).

Olweus je među prvima utvrdio da roditeljski odgoj i uvjeti u kojima dijete odrasta imaju veliku ulogu u razvoju nasilja među djecom. Rizik za razvoj nasilja predstavljaju one obitelji u kojima roditelji imaju negativan odnos s djetetom, slabu komunikaciju, odbijaju dijete, ne nadgledaju ga, ne postavljaju granice i ne osiguravaju posljedice za negativna ponašanja djeteta. Osim toga, posebno su rizične obitelji koje pokazuju visok stupanj agresivnosti, uključujući nasilje među partnerima, zlostavljanje djeteta, strogu disciplinu te koje podupiru nasilje učeći dijete da je nasilno ponašanje normativno (22). Colorosso (2004.) identificira tri osnovne vrste obitelji: rigidnu obitelj, obitelji mekušaca i demokratsku obitelj. U rigidnoj obitelji bitni su red, kontrola, poslušnost, slijeđenje pravila i stroga hijerarhija moći dok se djecu nastoji kontrolirati, manipulirati pa ona često zbog toga zamjeraju svojim roditeljima. Rigidna obitelj je, možda dobronamjerna, ali diktatorska struktura. Moć u rigidnoj obitelji znači kontrola i ona dolazi s vrha. To može biti dobra podloga za dijete koje će postati nasilnik ili podloga za dokazivanje žrtvi kako bi potvrdila vlastiti nedostatak vrijednosti, manje sposobnosti i manjak osobne snage da se obrani od nasilnika. U

ovoj obitelji djeci nije dopušteno izražavati svoja mišljenja i osjećaje. Rigidna obitelj stvara idealne uvjete za stvaranje nasilnika, ranjivih meta i neodlučnih promatrača. U drugu ruku, obitelj mekušaca je ona kod koje nedostaje čvrsta struktura, ali guši zdravo pokazivanje osjećaja i emocija na drukčiji način. Prevladava permissivna, *laissez-faire* atmosfera. U obitelji mekušaca kazne i nagrade su nekonzistentne, prijete i mite su uobičajeni, a emocije rukovode ponašanjem roditelja i djece, dok je ljubav visoko uvjetovana. Djeca ne mogu napredovati u okolini rigidnih obitelji ili obitelji mekušaca. Djeci je potrebna stabilna okolina koju stvara demokratska obitelj. Ona doprinosi kreativnosti, odgovornosti i suosjećajnosti koju ne nalazimo u drugim obiteljima. Demokratski roditelji ne zahtijevaju poštovanje već demonstriraju i poučavaju. Djeca uče kako je u redu reći ne, kako će biti sposobna slušati i kako će njih netko slušati, te kako se prema drugima moraju odnositi s poštovanjem te će ih i drugi poštivati. Djeca iz demokratskih obitelji uče kako voljeti sebe i biti empatična prema drugima. Demokratska obitelj pruža čvrstoću i pravednost kao staloženu i mirnu strukturu koja je potrebna djeci da bi razvili vlastiti moralni kodeks. Stvara se okolina koja pridonosi kreativnim, konstruktivnim i odgovornim aktivnostima, disciplina se provodi s autoritetom koja djeci omogućava učenje, pravila su jednostavno i jasno postavljena, djeci se pruža druga prilika, djeca se motiviraju, dobivaju puno osmijeha, zagrljaja i humora, uče prihvatiti vlastite osjećaje i reagirati odgovorno na te osjećaje. Ljubav u ovoj obitelji je bezuvjetna, djecu se uči misliti, a obitelj je uvijek spremna potražiti pomoć. Kada se stvara topla, brižna i njegujuća okolina za djecu, ne dobivamo jamstvo da će postati poštene, brižne, odgovorne osobe, ali u takvoj okolini šansa za to je puno veća (13).

Prema Baldry i Farrington (2000.) autoritaran roditeljski stil odgoja pokazao se najboljim prediktorom nasilničkog ponašanja u djeteta (28). Olweus (1998.) navodi da nedostatak topline i pažnje povećava vjerojatnost pojave kasnijeg nasilničkog ponašanja, posebno kod dječaka. Kuterovac Jagodić i Keresteš (1997.) navode kako djeca čiji su roditelji emocionalno hladni i nedostupni te su skloni psihološkoj kontroli u odgoju, pokazuju viši stupanj neprijateljskog ponašanja i agresije. U obiteljima gdje roditelji češće kažnjavaju, prijete, te koriste moć kod uspostavljanja discipline rezultira time da djeca uče kako je agresija prikladan način rješavanja sukoba i to naučeno ponašanje prenose u odnose s vršnjacima (29). U takvim obiteljima javljaju se

problemi u odnosima roditelja i djeteta. Prema istraživanjima Bowes i suradnika (2009.) i Veenstra i suradnika (2005.) nasilnici češće imaju roditelje koji su emocionalno hladni te majke kojima nedostaje emocionalne topline (30, 31). Kao nasilna djeca i provokativne žrtve imaju emocionalno hladne i često odbijajuće roditelje, a za njih je karakteristično zanemarivanje. U tim obiteljima disciplina je nedosljedna, a roditelji su permisivni prema agresivnom ponašanju (22).

Emocionalna inteligencija (EI) kao sposobnosti procesiranja emocionalnih informacija često se povezuje s empatijom i sposobnosti razumijevanja perspektive druge osobe. Tako bi emocionalna inteligencija trebala obogatiti razumijevanje i predviđanje socijalnog, pa tako i nasilnog ponašanja. Nasilno ponašanje čovjeka prema sebi i prema drugima određeno je nesposobnošću kontroliranja srdžbe koja, ukoliko je jakog intenziteta ili dugog trajanja, dotiče točku neprihvatljivog ponašanja u odnosu na druge. Odgovorno i prihvatljivo ponašanje čovjeka bazirano je i na pravilnoj regulaciji osjećaja. Istraživanja pokazuju da osobe koje su sklone nasilju i destruktivnom ponašanju imaju nižu razinu emocionalne inteligencije. Prema Brackett i suradnicima (2006.) niski emocionalni kvocijent mogao bi biti posredujući faktor u pojavi nasilja, kao i da osobe s visokom EI su socijalno kompetentnije i imaju bolje socijalne odnose. Eisenberg i suradnici ističu kako viša razina EI predviđa pozitivno socijalno i uspješno školsko postignuće kod djece. Dva istraživanja Mayera i suradnika (2001. i 2008.) navode kako niska razina EI predviđa interpersonalne konflikte i patološku prilagođenost. Tinejdžeri s nižom EI procijenjeni su agresivnijim i iskazuju konfliktnija ponašanja nego njihovi vršnjaci (20). Još jedno istraživanje Mayera i suradnika (2004.) kaže kako bi se smanjila razina problematičnih ponašanja i povećala razina adaptivnih ponašanja bitno je identificirati, razumijevati i regulirati svoje osjećaje (31). Brackett i suradnici (2004.) tvrde da ličnosti s višom razinom EI se ne drogiraju, manje su skloni nasilnom ponašanju i nekim oblicima ovisnosti (32). Rezultati ovih istraživanja mogli bi imati i preventivnu primjenu u psihologiji nasilja i zlostavljanja osmišljavanjem i provođenjem programa za razvoj EI kod djece i odraslih. Psihologija nasilja i zlostavljanja je ispitivanje socijalnih, psiholoških i bioloških osobina čovjeka koje dovode do ugrožavanja integriteta drugih, predmet je posebne znanstvene i primijenjene discipline psihologije (20).

3.1. Nasilnik

Najčešća obilježja napadača su eksplozivnost i slaba samokontrola, potreba za kontrolom ostalih, manjak empatije i nepoštivanje pravila. Često je nasilnik fizički jači od žrtve i dobiva potporu od druge djece koja mu se pridružuju iz straha. Nerijetko su i sami bili žrtve nekog oblika nasilničkog ponašanja i jako dobro pronalaze slabe točke žrtve. Malu skupinu mogu činiti djeca koja su i zlostavljači i žrtve. Često se radi o situacijama kada djeca koja su zlostavljana, reagiraju na način da sitnijim oblicima nasilja ugrožavaju slabije od sebe. Istraživanja su pokazala kako posljedice vršnjačkog nasilja osjećaju i nasilnik i žrtva, a djeca koja su i žrtve i nasilnici, trpe dvostruke posljedice i čine najrizičniju skupinu. Počinitelji nasilja s takvim predispozicijama skloniji su kriminalnim radnjama u budućnosti (7). Motivi vršnjačkog nasilja mogu biti različiti pa čak i nejasni. Neka djeca, osobito ona mlađeg uzrasta, nemaju uvid u svoje ponašanje. Za njih nema određenu težinu rečenica koja podrazumijeva ismijavanje drugog djeteta zbog fizičkih ili materijalnih nedostataka, ono ne osjeća suosjećanje u boli drugog djeteta. Starija braća ili sestre te odrasli ljudi koji su im uzor ili likovi iz filmova mogu biti modeli za imitaciju i kreiranje vlastitog imidža, čak i u negativnom smjeru. U djetinjstvu je pripadnost grupi od izuzetne važnosti. Ako pripadate grupi morate se ponašati kao njeni članovi i poštivati pravila koja postoje. Nasilnici imaju potrebu osjetiti kontrolu i moć nad drugima te im ponekad nedostaje suosjećanja za žrtve. Popadić (2009.) navodi kako kršenje školskih pravila nasilnike ohrabruje, a često su skloni ljutnji i lako „eksplodiraju“ te se ne znaju nositi s frustrirajućim situacijama. Spasenović (2008.) kaže kako nasilnici uglavnom biraju žrtve koje su sitnije, mlađe, slabije, povučenije i pasivnije od njih, gdje sa sigurnošću znaju da neće biti otpora. Nasilnici su osobe koje se lako uvrijede i često doživljavaju agresiju prema sebi čak i kad nije prisutna. Nasilnik ne mora nužno biti uključen u sam čin nasilja. On može biti organizator grupe, tj. poticati i nagovarati druge da se nasilno ponašaju. Obično ne vole školu i nisu se na nju adaptirali te imaju lošu samokontrolu. Neki nasilnici uživaju u agresiji, osjećaju se sigurnima i prihvaćeni su među vršnjacima iako nisu omiljeni u društvu. Dok drugi imaju slabiji školski uspjeh, manje su popularni kod svojih vršnjaka i osjećaju se manje sigurnima. U nekim situacijama i sami nasilnici mogu postati žrtve (27). Nasilnici imaju karakteristične postupke te svoje uloge često uvježbavaju kod kuće. Ponekad preuzimaju ideje iz filmova i igara,

od vršnjaka s kojima se druže, iz škole koju pohađaju ili iz okruženja u kojem žive. Uključeni su u ozbiljna ponašanja koja imaju ozbiljne posljedice za njih same, djecu koju zlostavljaju i zajednicu u cjelini. Dijete koje ima ulogu nasilnika, često ima i najviše poteškoća te je najvjerojatnije da će u budućnosti počinuti i ozbiljnije protuzakonite prekršaje. Postoje brojni razlozi zbog kojih neka djeca koriste svoje sposobnosti da zlostavljaju drugu djecu. Nasilnici se ne rađaju kao nasilnici. Urođeni temperament jedan je od faktora, ali su tu, ono što psiholog Urie Bronfenbrenner naziva, okolinski utjecaji. Pod okolinske utjecaje spada obiteljska atmosfera, školski život, zajednica i kultura. Iako se razlikuju u načinima i metodama nasilja, svi nasilnici imaju neke zajedničke crte. To su da vole dominirati nad drugima, vole iskorištavati druge kako bi dobili ono što žele, zaokupljeni su isključivo svojim željama, skloni su ozljeđivanju druge djece, slabije vršnjake gledaju kao plijen te projiciraju vlastite neadekvatnosti na svoje mete kroz okrivljavanje, kritiku i lažne optužbe, odbijaju preuzeti odgovornost za svoje ponašanje, nedostaje im sposobnost predviđanja i shvaćanja kratkoročne, dugoročne i moguće nenamjerne posljedice njihovog trenutnog ponašanja te su gladni pažnje (13).

3.2. Žrtva

Prema Jašoviću (1991.) karakteristike djece koja su žrtve vršnjačkog nasilja su (7):

- novo dijete u razredu
- nadareno dijete
- mirno dijete
- dijete koje ima dobar odnos s učiteljem
- dijete nižeg socioekonomskog statusa
- dijete druge etničke skupine
- dijete s posebnim potrebama
- dijete razvedenih roditelja
- dijete žrtva obiteljskog nasilja

Žrtve nasilja u djetinjstvu češće se bore s osjećajima tuge, usamljenosti i nesigurnosti u kasnijoj dobi. Često izbjegavaju situacije koje uključuju konflikte ili bilo kakve

oblike neslaganja. Teže izabiru zanimanje, ljubavnog partnera te održavaju funkcionalne obiteljske, ljubavne i prijateljske veze. Neke žrtve se socijalno izoliraju i zatvaraju u sebe, što znatno povećava rizik od ponovnog zlostavljanja (7).

Žrtve često pokušavaju sakriti nasilje od odraslih jer se boje da će ih smatrati slabima ili da će se situacija pogoršati. Postoje znakovi koji nam mogu pomoći da prepoznamo da je neko dijete žrtva vršnjačkog nasilja. Nasilnici pronalaze žrtve koje su ranjive ili odskaču iz skupine, bilo to način hoda, ime, veličina, način oblačenja ili razmišljanja. Često su to tiha, mirna, nesigurna i oprezna djeca niskog samopouzdanja. Imaju vrlo malo prijatelja koji rijetko stanu u njihovu obranu. Povezani su s roditeljima koje se može opisati kao veoma zaštitne. Skloniji su anksioznosti i depresiji te ostvaruju niže rezultate na mjerama školske sposobnosti i prosocijalnog ponašanja. Komunikacija sa vršnjacima je vještina koja se uči, stoga je moguće da je djeca ne usvoje na adekvatan način i u prihvatljivo vrijeme te na taj način postanu žrtve (27). Pojedinci koji imaju slabije razvijenu sposobnost kontrole emocija i u skladu s time češće neadekvatno reagiraju u različitim situacijama (što ih čini anksioznijima, nesigurnijima, povučenijsima), vjerojatnije će biti žrtve vršnjačkoga nasilja nego pojedinci koji imaju bolje razvijenu tu sposobnost (23). Žrtve nasilja ne govore otvoreno o tome, a imaju niz razloga zbog kojih se ne povjeravaju odraslima. Najčešći razlozi su sram, boje se osvete, misle da im nitko ne može pomoći, uvučeni su u laž da je nasilje nužan dio odrastanja, naučili su da je cinkanje vršnjaka loše i djetinjasto. Djeca govore na pet načina: ponašanjem, licem, očima, tonom glasa i riječima. Nikada ne treba odbacivati promjene u ponašanju djeteta kao samo fazu. Nasilje ima dugoročne fizičke i psihološke posljedice. Česti znakovi upozorenja su: izostanak interesa za školu ili odbija ići u školu, popušta u školskom uspjehu, povlači se od obitelji i školskih aktivnosti, radi nešto što nije karakteristično, prestaje govoriti o vršnjacima i svakodnevnim aktivnostima, ima fizičke ozljede koje nisu u skladu sa objašnjenjem, žali se na bolove u trbuhu, glavobolje, napadaje panike, ne može spavati ili previše spava. Mnoge osobe koje počine ekstremno nasilno djelo nisu naučile sedam osnovnih sposobnosti koje su ljudima potrebne za uspješno svladavanje života, a to su: motivirati sebe, nastaviti unatoč frustraciji, odgoditi zadovoljenje, regulirati raspoloženje, nadati se, empatizirati i kontrolirati impulse. Coloroso (2004.) navodi kako djeca koja su rizična za nasilno ponašanje, nemaju nužno osobnu povijest

problematičnog ponašanja. To osobito vrijedi za djecu koja su mete nasilnika. Kod djece koja su uzastopno zlostavljana, život se čini nepodnošljivim, a samo jedan ili dva indikatora mogu ukazivati na velike probleme. Žrtve se često nakon napada izoliraju od vršnjaka, teško se koncentriraju u školi i razvijaju strategije preživljavanje umjesto socijalnih vještina. Ako žrtve trpe nasilje bez sustava potpore i ne izražavaju svoju bol, mogu se slomiti, a to može biti pogubno. Danas svjedočimo sve više takvih situacija, gdje djeca uzimaju stvar u svoje ruke i oduzimaju vlastite živote jer to vide kao jedini izlaz. Osim samoubojstva može doći i do napada u školi jer dijete školu vidi kao izvor svog problema. Uzimanje vatrenog oružja ostavlja posljedice na sve učenike, njihove obitelji i školu u cijelosti. Prema istraživanju provedenom u američkim srednjim školama 20 adolescenata od 800 učenika može se smatrati visokorizičnima za posezanjem za vatrenim oružjem. 8% ispitanika reklo je da je pomišljalo da ustrijele nekoga u školi, a njih 10% navelo da su razmišljali da počine napad vatrenim oružjem u školi (13).

4. Prevencija vršnjačkog nasilja

Preventivne prosocijalne strategije za probleme nasilja uglavnom se usmjeravaju podučavanju djece odgovarajućim metodama rješavanja konflikata. U međunarodnim krugovima stručnjaka tri su pristupa prosocijalnim strategijama, a to su rješavanje konflikata, izražavanje mišljenja o rješenju i miroljubiva škola. U odgojno-obrazovnim ustanovama aktivnosti usmjerene na prevenciju nasilja uglavnom imaju temeljne ciljeve koji teže smanjivanju agresivnog ponašanja, razumijevanju i poučavanju o sadržaju i oblicima nasilja. Postavljaju pravila i sustave za brzo prepoznavanje i reagiranje na nasilje, modeliraju vrijednosti i načela nenasilnih rješenja konflikata te poučavanju o tome kako ne postati žrtvom. Poučavaju samopoštovanju i poštovanju različitosti putem školske politike i ozračja te putem svih aktivnostima u kojima sudjeluju učenici, školsko osoblje i roditelji (33). Od 2017. godine, svake zadnje srijede u mjesecu veljači, obilježava se Dan ružičastih majica. To je Dan borbe protiv vršnjačkog nasilja koji se obilježava diljem svijeta (34).

Kako bi se uspješno provodili programi prevencije nasilja preduvjet su osviještenost i odluka odraslih da preuzmu odgovornost i nešto poduzmu. Pozitivan utjecaj na razvoj djeteta imaju pravovremena identifikacija i evidencija problema te dobro planirana intervencija. Djeci se na taj način šalje jasna poruka da je njihova dobrobit važna i da žive u društvu koje ne tolerira nasilje (33). U Hrvatskoj se od 2003. godine provodi program „Afirmacijom pozitivnih vrijednosti protiv nasilja“ kojeg je pokrenulo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Program koji se pokazao iznimno uspješnim je program „Za sigurno i poticajno okruženje u školama“ koji je dio projekta „Stop nasilju među djecom“ u organizaciji UNICEF-a. Udruga roditelja „Korak po korak“, u suradnji s Međunarodnim centrom za prevenciju napada (ICAP), 2009. je započela projekt „Prevencija zlostavljanja djece kroz školski sustav i lokalnu zajednicu“. „Zajedno više možemo“ je još jedan preventivni program kojeg je pokrenulo Ministarstva unutarnjih poslova (35).

4.1. Prevencija vršnjačkog nasilja u školama

Zlostavljanje započinje već u predškolskoj dobi, a kako djeca odlaze u više razrede sve je izraženije, tijekom srednje škole njegova učestalost opada. Učenicima je najbitnije osigurati sigurno ozračje da se osjećaju zaštićeno i prihvaćeno, bez da su

izloženi zadirivanju, uznemiravanju, zastrašivanju te nazivanju pogrđnim imenima i nasilju. Nastavnici, profesori i stručni suradnici mnogo su puta bili svjedoci nasilja među vršnjacima ili su čuli glasine o tome. Nasilje je danas u potpunosti neprihvatljivo i nije mu mjesto u školama. Škole bi trebale poduzimati učinkovite mjere kako bi spriječile nasilje. Nažalost, istraživanja su pokazala da se nasilje, premda ga je moguće smanjiti, ne može potpuno iskorijeniti iz škola (1). Nasilje se najčešće događa od 4. do 8. razreda osnovne škole, a 71% nastavnika prešućuje i ne reagira na nasilje (7). Škole su u položaju da se bave problemom nasilja nad djecom i spriječe ga. Odgovorne su osigurati da su njihovi prostori sigurni i zaštićeni te mogu aktivno sudjelovati u uključivanju zajednice u pitanja vezana uz nasilje. To može uključivati nasilje koje se događa u školama, ali i vrste nasilja koje se pojavljuju u domu i zajednici, poput zlostavljanja djece, nasilja koje vrše intimni partneri, kao i zlostavljanja starijih osoba (10). Dužnost je učitelja da spriječe i zaustave svaki oblik nasilja u školi i, ukoliko je potrebno, surađuju s policijom i centrom za socijalnu skrb. Vlastitim primjerom učitelji trebaju promovirati nenasilno ponašanje. Potrebno je stalno stručno usavršavanje učitelja kroz stjecanje novih znanja i vještina potrebnih za rad s roditeljima. Kreiranje i provođenje stručnih programa primarne prevencije nasilja je na učiteljima, a za to je nužna dodatna edukacija, kao što je provođenje radionica s učenicima, učiteljima i roditeljima (3). Edukacija učitelja se obično sastoji od podučavanja tehnikama koje bi im mogle biti korisne pri provođenju programa prevencije nasilja, davanja informacija o tome što sve podrazumijevaju termini nasilje nad djecom i nasilje među djecom, kako ih prepoznati, te što se od učitelja u nekim tipičnim situacijama očekuje. Većina programa omogućuje edukaciju učitelja putem videa, priručnika ili neposrednim poučavanjem (33).

Nakon obitelji, škola je najvažnija i prva društvena grupa s kojom se dijete susreće i postaje njen član. Škola je važna obrazovna institucija koja ima veliki značaj za odgoj i razvoj mladih, ali i formiranje svih onih svojstava koja su nužna za normalno uključivanje u društveni život. Međutim, bilo zbog objektivnih ili subjektivnih razloga, škole ne ispunjavaju u potpunosti svoju funkciju, pa se nedovoljno i neadekvatno obrazovanje može negativno odraziti na ponašanje mladih. Jedan od problema školstva je preopterećen nastavni plan i program, koji nije u skladu s potrebama i interesima učenika što kod njih izaziva nemotiviranost, nezainteresiranost, odbojnost prema školi,

neispunjavanje školskih obaveza i kršenje školskih pravila. Kriza društva (ekonomska, politička, socijalna) odražava se i na stanje u školama i na njihovu ulogu koju imaju u socijalizaciji djece. Takvi nedostaci mogu biti jedan od uzroka i kriminogene inficiranosti djeteta, koja često vodi i ka delinkventskom ponašanju mladih. Negativan odnos učenika prema školi, najčešće ukazuje na činjenicu da škola kod djece nije uspjela probuditi interes i želju za obrazovanjem. Odgojno – obrazovni proces postaje sve kompliciraniji i složeniji. Kriminogena inficiranost se prepoznaje kroz probleme u ponašanju za vrijeme sata i općenito u školi i sredini u kojoj živi, što ukazuje da dijete ne može samostalno riješiti svoje probleme i da mu je potrebna pomoć. Često se to neprilagođeno ponašanje opravdava nestašlukom učenika ili prolaznom fazom. Ipak, ponašanje učenika viših razreda osnovnih škola ne može se opravdati na ovakav način. Oni su se već adaptirali na školsku sredinu, upućeni su u školska pravila i dužnosti pa se ovakvo ponašanje mora promatrati kao kriminogeno inficirano. Postoje brojni faktori zbog kojih dolazi do kriminogene inficiranosti, a prioritet u suzbijanju ove pojave stavlja se na obitelj i školu jer su oni osnovni faktori socijalizacije. Škola mora na vrijeme identificirati ovu pojavu i suzbiti širenje te spriječiti daljnje javljanje. Pojavnost kriminogene inficiranosti ovisi od organizacije i funkcioniranja škole, nastavnih planova i programa, nastavnog kadra, animiranja učenika da sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima, uključenosti roditelja u školskim aktivnostima, sredine u kojoj se škola nalazi, suradnje s policijom i centrima za socijalnu skrb. Svi ovi nabrojani aspekti mogu izazvati pojavu kriminogene inficiranosti u školama. Dovoljan je samo jedan nedostatak u provođenju odgojno – obrazovnog procesa da kod učenika dođe do nezadovoljstva, što predstavlja osnovu za asocijalno ponašanje učenika (27). Neuspjeh u školi se veoma često povezuje s pojavom devijantnog ponašanja. Školski uspjeh povezan je s negativnom i poremećenom klimom u školi, visokim zahtjevima za postignućem bez adekvatne podrške nastavnika, niskim očekivanjima nastavnika i nedostatakom školskih pravila. Neuspjeh u školi povećava rizik za korištenje droga, delinkvenciju i druge poremećaje u ponašanju. Arnold i suradnici (1999.) navode da su istraživanja, s djecom u osnovnim i srednjim školama, pokazala jaku povezanost između školskog neuspjeha i problema u ponašanju. Školski neuspjeh povećava frustracije i nisko samopoštovanje zbog čega mladi učine neku nedozvoljenu radnju. Bježanje iz škole i izbjegavanje nastave danas je normalna pojava među učenicima, a

nekad je bilo prepoznatljivo u srednjim školama, dok je sada prisutno i među učenicima osnovnih škola. Ova činjenica ukazuje na micanje dobne granice među učenicima i ranom javljanju nasilja među djecom i mladima. Danas nasilje u školama nije samo problem škole nego cjelokupnog društva. Neophodno je odgojno djelovanje svih društvenih institucija kako bi destruktivno ponašanje mladih pretvorili u konstruktivno djelovanje i potakli njihovo prosocijalno ponašanje. Nabrojani nedostaci školskog sustava ne smiju biti pripisani samo školi, već društvu u cjelini. Aktivnosti za prevladavanje tih slabosti uvijek trebaju polaziti od odlučnosti za dobrobit djeteta, učenika, onoga što je najbolje za njegov odgoj i obrazovanje (27). Pojam akademsko osnaživanje naziv je za intervencije koje su usmjerene na učenike radi izbjegavanja i prekidanja negativnih razvojnih procesa koji pridonose školskom neuspjehu, slabom socioemocionalnom povezivanju te ispadanju iz sustava školovanja. Strategije akademskog osnaživanja djeci često pomažu za izgradnju osjećaja kompetentnosti u školi time što im se poboljšavaju temeljne akademske vještine. Drugu skupinu preventivnih aktivnosti čini poticanje osposobljenosti za život. Kognitivne vještine i socioemocionalne vještine potrebne su za interakciju s drugima i uspješno svladavanje razvojnih izazova s kojima se djeca i adolescenti susreću. Upravo takav pristup se primjenjuje u programima prevencije nasilnog ponašanja mladih. Danas je razvijeno niz različitih programa kojima se razvija empatija, prepoznavanje i izražavanje emocija, kontrola impulsa i agresije kroz vježbe za poboljšanje uživljavanja u ulogu drugog, rješavanja problema i regulacije emocija. Glavne tehnike za poticanje poželjnog ponašanja su interaktivne metode (rasprave i igranje uloga, hipotetskih socijalnih situacija) (21).

Tjelesno kažnjavanje, osim što je zakonom zabranjeno i krši djetetova ljudska prava, nedjelotvorna je i štetna odgojna metoda. Gershoff (2002.) provela je metaanalizu na 88 istraživanja koja govore povezanosti tjelesnog kažnjavanja djece od strane roditelja s dječjim ponašanjima i doživljajima. Rezultati istraživanja pokazuju da je tjelesno kažnjavanje povezano s neposrednom poslušnošću, ali i kratkoročno i dugoročno povezano s nizom nepoželjnih obilježja ponašanja i doživljavanja djece i odraslih. Razvitak djetetove samokontrole je važniji za djetetovu socijalizaciju od neposredne poslušnosti. Internalizaciju moralnog ponašanja kod djece pospješuju disciplinske strategije koje primjenjuju minimalnu roditeljsku moć, promiču izbor i autonomiju te

pružaju objašnjenja poželjnog ponašanja. U svim istraživanjima se pokazalo da je tjelesno kažnjavanje povezano s porastom dječje agresivnosti. Roditelj je tu da pomogne djetetu da nauči upravljati vlastitim emocijama i ponašanjem, da nauči pravila prihvatljivog ponašanja i stekne samodisciplinu. Za djecu koja su u svojim obiteljima izložena nasilju odgajatelji i učitelji su ti koji ga moraju naučiti prihvatljivom ponašanju i samodisciplini. Stručni suradnici, učitelji i odgajatelji mogu roditeljima ponuditi praktične smjernice za nenasilan odgoj. One se odnose na reakcije na djetetovo nepoželjno ponašanje umjesto tjelesne kazne ili verbalne agresije, na poticanje poželjnog ponašanja i razvitka djeteta. Činitelji zaštite od međugeneracijskog prijenosa nasilja su redovito pohađanje škole, postojanje pristupačnih, zainteresiranih i empatičnih učitelja te uzajamno prijateljstvo s drugom djecom. Uzajamno prijateljstvo je važno jer je povezano s osjećajem vlastite vrijednosti. Istraživanje Cleaver (1999.) pokazuje da pozitivni elementi u jednom odnosu mogu kompenzirati negativne elemente u drugim odnosima (21). Učitelji mogu djelovati na prepoznavanju i podizanju razine društvene svijesti o neprihvatljivosti nasilja obrazovanjem te poduzimanjem mjera zakonom propisane zaštite djeteta. Pri procjeni radi li se o zlostavljanju često se zaboravlja na osjećaje žrtve. Procjena mogućeg zlostavljanja treba se usmjeriti na procjenu kognitivnog i emocionalnog statusa. Simptomi koje možemo uočiti u emocionalnom statusu su: žalosno raspoloženje, gubitak interesa, strah i razdražljivost te kolebanja raspoloženja. Najvažniji kognitivni simptomi su smetnje mišljenja, poremećaji koncentracije, osjećaj manje vrijednosti, suicidalne misli. Djeca nižih razreda osnovne škole i mlađa ovakve simptome ne mogu govorno priopćiti, tako da se o njima može zaključiti samo temeljem indirektnih pokazatelja. Prema istraživanju, prepoznavanja zlostavljane djece u nižim razredima osnovnih škola na splitskom području tijekom 2006. godine, prepoznavanje zlostavljanja od strane učitelja je nedovoljno, dok oni smatraju da su osposobljeni za prevenciju nasilja (20).

4.2. Prevencija vršnjačkog nasilja od strane roditelja

U životu djeteta važnu ulogu imaju roditelji, ali i škola. Programi namijenjeni prevenciji nasilja podrazumijevaju strategije kojima se želi postići kvalitetnije

povezivanje roditelja i škole. Sadržaji namijenjeni roditeljima uglavnom se odnose na educiranje roditelja o oblicima nasilja, uzrocima i posljedicama nasilja te mogućnostima prevencije nasilja u obitelji i među vršnjacima. U informacijskim ili edukacijskim programima ne sudjeluje više od 10% ukupnog broja roditelja, a bolje povezivanje roditelja i škole jedna je od glavnih zadaća svih subjekata odgojno-obrazovnog procesa (33). Prema istraživanju Vranješević (2010.) provedeno među roditeljima i ravnateljima osnovnih škola u Srbiji, ravnatelji navode da najveću prepreku u komunikaciji s roditeljima predstavljaju sami roditelji, odnosno njihova nezainteresiranost za komunikaciju sa školom. Roditelji pak smatraju da je uzrok neuključivanja roditelja u organizaciju škole upravo problem neinformiranosti, tj. roditelji često ne znaju na koje sve načine mogu surađivati sa školom kako bi se poboljšalo obrazovanje njihove djece. Većina roditelja žele biti više uključeni u obrazovno-odgojni proces, da bi imali jasniju sliku o kontinuitetu obrazovnog procesa i školskom kurikulumu. Ravnatelji smatraju kako 90% roditelja dolazi na većinu roditeljskih sastanaka, a 10% njih dolazi redovno na svaki. Gotovo svi ravnatelji se slažu da škola treba pozivati roditelje na roditeljske sastanke (36).

Istraživanja Rumberger (1995.) i Steinberg (1996.) pokazala su da uključenost roditelja u obrazovanje djeteta igra važnu ulogu u sprječavanju pojave vršnjačkog nasilja. Djeca čiji su roditelji više uključeni u njihov proces obrazovanja (npr. dolaze na roditeljske sastanke i informacije i sl.) u manjoj mjeri razvijaju nasilničko ponašanje za razliku od djece čiji roditelji nisu uključeni u obrazovni proces. Roditeljska uključenost u obrazovanje djeteta pokazala se višestruko korisnom. Kada su se, nakon lošeg uspjeha djeteta, roditelji uključili u obrazovanje djeteta, ta su djeca pokazala poboljšanje školskog uspjeha, pozitivnije stavove prema školi i poboljšala ponašanje. Orpinas i Horne (2006.) navode kako veliku ulogu ima i roditeljsko poznavanje i utjecaj na odabir vršnjaka s kojima se dijete druži, posebno kod mlađe djece (37). Roditelji koji poznaju prijatelje svoje djece, čak i njihove obitelji i koji pokazuju više interesa za djetetove vršnjake imaju djecu koja pokazuju manje nasilničkog ponašanja (35). Teorija privrženosti Johna Bowlbyja (1969.) pretpostavlja razvoj unutarnjega radnog modela odnosa u djeteta. Odnos djeteta i roditelja razvija se s obzirom na kvalitetu rane interakcije između njih. Iz prvog odnosa dijete stvara mentalnu reprezentaciju svog odnosa s drugima. Svoja prva iskustva prenosi i na druge odnose

tijekom života. Ovaj model uvjetuje očekivanja koja osoba kasnije ima u odnosu na samog sebe i druge. Privrženost oblikuju roditeljevi odgovori na djetetove potrebe i traženje pažnje. Ako su roditelji brižni, pažljivi, pružaju djetetu ljubav i znaju odgovoriti na njegove potrebe, dijete će razviti sigurni obrazac privrženosti, imat će povjerenja u ljude oko sebe i znat će kako postupati u novim situacijama. No, ako roditelji ne odgovaraju na djetetove potrebe te mu ne pružaju dovoljno pažnje i ljubavi, dijete će razviti nesigurni obrazac privrženosti. Prema Ainsworth, Blehat, Waters i Wall (1978.) djeca s nesigurnim obrascem privrženosti ne snalaze se u novim situacijama koje im predstavljaju neugodu i stres, a u traženju pažnje od roditelja često se koriste nasilnim ponašanjem. Ta djeca mogu iskazivati izbjegavajuće ili ambivalentno ponašanje prema roditelju. Djeca s izbjegavajućim obrascem privrženosti, koju karakterizira iskustvo neodgovarajuće roditeljske brige, u novim situacijama i stanju uznemirenosti izbjegavaju roditelje te općenito slabo razmjenjuju emocije s roditeljima. Djeca s ambivalentnom, zbog nedosljedne brige roditelja, u novim se situacijama lako uznemire, ne može ih se lako smiriti te su vrlo često zabrinuta kretanjima roditelja tako da ih stalno prate (38). Istraživanje Nickerson i Nagle (2004.) pokazuje da postoji još jedan oblik nesigurne privrženosti, a to je dezorganizirana privrženost. Dezorganizirana privrženost karakteristična je za zlostavljanu djecu. U novim situacijama takva djeca su zbunjena, uznemirena, anksiozna te pokazuju različita kontradiktorna privržena ponašanja (39). Perry, Hodges i Egan (2001.) navode kako djeca s nesigurnim obrascem privrženosti su češće uključena u nasilna ponašanja. Teorija socijalnog učenja Alberta Bandure (1973.) pretpostavlja kako djeca uče modeliranjem ponašanja drugih te potkrjepljivanjem tih ponašanja. Djeca unutar obitelji promatraju ponašanja odraslih. Ako su u obiteljima učestali konflikti, svađe i nasilje, dijete uči da je to prikladan način ponašanja i prenosi ga u druge situacije. Odobravanje i potkrjepljivanje agresivnog ponašanja u obitelji šalje djetetu poruku da nasiljem može postići cilj. Prema Patterson (1982.) modeliranje ponašanja ima središnju ulogu i u teoriji prisile. Prema ovoj teoriji roditelji nesvjesno potkrjepljuju djetetova agresivna i nepoželjna ponašanja, a zatim ih prestrogo kažnjavaju primjenjujući prisilu. Dijete uči da će ako dovoljno uporno odbija nešto napraviti, na kraju dobiti što želi. Promatrajući roditelje kako ga kažnjavaju, dijete uči da negativnim ponašanjima, može doći do nagrade i postići cilj (22).

Uloga obitelji je jedan od najvažnijih čimbenika koji utječu na pojavu nasilja među djecom, ali i ostali čimbenici imaju velik utjecaj. Obitelj je prva okolina u kojoj djeca stječu iskustvo odnosa s drugima, kao i primarni izvor podrške i učenja. U obitelji dijete uči što očekivati u odnosima s drugima, usvaja interpersonalne vještine te njihovu primjenu u socijalnim interakcijama. Dakle obitelj igra veliku ulogu u razvoju nasilnika, ali i žrtava vršnjačkog nasilja. Otvorena i primjerena komunikacija između roditelja i djeteta ključna je za normalan razvoj. Roditelji koji su pod stresom, zbog financijskih, bračnih ili drugih problema, slabije komuniciraju sa svojom djecom. Sadržaj i način na koji roditelji komuniciraju s djetetom u vezi rizičnih ponašanja može imati i pozitivan i negativan utjecaj na djetetovo ponašanje. Ako roditelji razgovaraju s djetetom i tumače mu negativne posljedice rizičnih ponašanja i ako ono aktivno sudjeluje u takvu razgovoru iznoseći vlastito mišljenje bez straha, takva komunikacija može biti zaštitni čimbenik za razvoj nasilnoga ponašanja. Berthold i Hoover (2000.) navode kako u nekim obiteljima roditelji ne razgovaraju s djecom o rizičnom ponašanju, npr. o zlouporabi alkohola i droge, seksualnom i delikventnom ponašanju. Takvi roditelji često na neprikladan način kažnjavaju dijete za rizična ponašanja ne objašnjavajući što je loše napravilo, kako to ispraviti i što učiniti u takvoj situaciji. Djeca u takvim obiteljima ne uče prikladne načine ponašanja, a zbog neprimjerene kazne uče negativne načine rješavanja problema. Rigby (2006.) ističe kako je za dječake pronađena povezanost između nasilnoga ponašanja i neprimjerene komunikacije unutar obitelji (40). Dva istraživanja Matsunaga (2009.) i Perry, Perry i Kennedy (1992.) slažu se kako je slaba komunikacija karakteristična za obitelji nasilnika, ali je slično i u obiteljima djece žrtava vršnjačkoga nasilja. Ova djeca dolaze češće iz obitelji koje imaju povijest zlostavljanja djece, gdje se sukobi loše ili nikako ne rješavaju zbog nedostatka svakodnevnih komunikacijskih vještina. Kvaliteta odnosa između roditelja i djeteta ima značajan utjecaj na razvoj agresivnosti u djece. Ako u odnosu roditelja i djeteta nema dovoljno razumijevanja, prevladavaju hladni odnosi te loša komunikacija, dolazi do propadanja kvalitete njihova odnosa. U takvoj situaciji dijete osjeća nedostatak razumijevanja i podrške od strane roditelja što dovodi do porasta agresivnog ponašanja djeteta (22).

Stvari koje roditelj može napraviti kako bi došlo do promjene su: odmah intervenirati disciplinskim mjerama, stvoriti mogućnost da se čini dobro, njegovati empatiju, učiti

vještine prijateljstva, nadzirati odabir televizijskog programa, videoigrica, aktivnosti na računalu i glazbe, uključiti se u zabavne i uzbudljive aktivnosti, učiti svoje dijete da želi dobro (13).

Kada djeca prolaze kroz neki težak period u životu (gubitak ili razvod roditelja, selidba i sl.) mogu svoje nezadovoljstvo i tugu pokazati kroz agresiju nad drugom djecom ili se pak povuku i sami postanu žrtva. Zečević (2010.) ističe kako bi roditelji bi u tom slučaju morali više pažnje posvećivati djetetu koje nije spremno za novonastalu situaciju i potražiti pomoć stručnih osoba, što više razgovarati s djetetom i što više pokazivati pažnje i ljubavi ugroženom djetetu. Roditelji koji su bez suosjećanja i topline ili previše popustljivi i ne postavljaju granice u ponašanju, odgovorni su za nasilno ponašanje djece jer se i sami nisu autoritativno postavili. Stereotipni način mišljenja, vrijednosti i mentalitet utječu na razvoj ličnosti svakog od nas, pa čak i na negativan način (27).

Svakom roditelju je veoma neugodno kada ga pozovu iz škole i obavijeste da njegovo dijete provodi neki oblik nasilja nad vršnjacima. Ono što je jako bitno u ovoj situaciji je da se ozbiljno shvati problem nasilja i pristupi njegovom rješavanju, uz pedagoga i druge roditelje, a sve s ciljem pronalaženja najboljeg rješenja za dijete. Prvi korak je razgovor s djetetom. Treba mu jasno dati do znanja da se ne tolerira nasilje i da to što radi nije u redu. Na njegovo nasilje ne treba odgovarati batinama ili bilo kojim vidom nasilja, jer dolazi do kontraprodukta. Uskraćivanje nečega što dijete voli je mnogo efikasnija metoda kažnjavanja. Treba mu pomoći da uvidi svoje ponašanje i posljedice. Dijete treba učiti da se ispriča i popravi greške. Milosavljević (1998.) ističe kako bi pohvale i nagrade trebale biti neizostavni dio odgoja (27).

4.3. Prevencija nasilja kroz edukacije od strane magistara sestrinstva

Jedna od glavnih uloga medicinskih sestara/tehničara je i obavljanje zdravstveno odgojnih aktivnosti, odnosno edukacija zajednice. Sestrinstvo kao profesija sadrži sve elemente koje ju čine promotorom i edukatorom zdravog stila života. Medicinske sestre/tehničari koje rade u školskoj medicini prepoznaju čimbenike koji mogu povećati ili smanjiti rizik mladih da postanu nasilnici ili žrtve vršnjačkog nasilja, a isto tako mogu prepoznati učenike koji pripadaju u rizičnu skupinu. Medicinska sestra/tehničar surađuje s učenicima, obiteljima i školom te je dio multidisciplinarnog

tima koji prevenira nasilje u školi. Upravo magistar sestrinstva ima znanje koje može pomoći učenicima u razvoju tehnika rješavanja problema i sukoba, vještina suočavanja i upravljanja bijesom te pozitivnih slika o sebi i to na način da omogući prepoznavanje negativnih ponašanja kao što su maltretiranje ili bježanje, ali i neke fizičke simptome poput glavobolje i bolova u trbuhu. Ona može olakšati programe koji uključuju roditelje u školske aktivnosti koje promiču veze sa njihovom djecom i njeguju komunikaciju, rješavanje problema, postavljanje ograničenja i praćenje djece. I ono najbitnije služe kao pozitivni uzori tako da razvijaju programe mentorstva za rizičnu mladež i obitelji (41).

Medicinske sestre i tehničari doprinose stručnosti u stvaranju sigurnog okruženja u školama na način da aktivno sudjeluju u odborima za školsku sigurnost i kurikulum, te da identificiraju i provode univerzalne programe prevencije. Bitno je da održavaju suradnju s multidisciplinarnim timom u području socijalnog rada, savjetovanja, školske discipline i provođenja zakona i propisa kako bi se osigurala sigurnost. Pomažu u razvoju politike školskih disciplina, uključujući nultu toleranciju na nasilje, te kodekse ponašanja i daju podršku aktivnostima i strategijama koje pomažu u uspostavljanju klime koja promiče i potiče poštivanje drugih. Zagovaraju prisutnosti odraslih u područjima i vremenima s visokim rizikom (hodnici tijekom promjena nastave, prije i poslije škole te izvan zgrade). One su te koje olakšavaju partnerstvo između škole i lokalnih zdravstvenih agencija (41).

Medicinske sestre i tehničari u školi u nekim sustavima u svijetu (SAD i Finska) najčešće rade samostalno s primarnom odgovornošću za procjenu zdravlja, razvoja i provedbe planova upravljanja. Važno je naglasiti da visokoobrazovan sestrinski kadar može dati značajan doprinos povećanju kvalitete sadržaja i metoda provedbe odgoja i obrazovanja za zdravlje u školama i u direktnom radu s učenicima, ali i kroz programe edukacije namijenjene nastavnicima i roditeljima. Nastavnici i stručni suradnici imaju veliku ulogu u stvaranju sigurne i inspirativne okoline koja će omogućiti djetetu da maksimalno ostvari svoje potencijale. Pomoć nastavnicima u tome, kroz predavanja, radionice i sl. mogu na kvalitetan način pružiti visoko obrazovane medicinske sestre i tehničari. U nižim razredima metode rada su uglavnom priče i igranje uloga. Igranje uloga se posebno koristi kada je riječ o konfliktnim situacijama. Često se koriste lutke i kazališne produkcije. U nižim razredima mogu se koristiti metode slikanja gdje djeca

pokušavaju nacrtati određenu situaciju te je na taj način moguće predvidjeti je li netko dijete izloženo nasilju, ali isto tako ima li neko dijete sklonost nasilnom ponašanju. Kod starijih učenika metode se uglavnom svode na razgovor (33). Vrlo često se koristi i metoda oponašanja. Što znači da je jedan učenik model kojeg ostali učenici slušaju te on iznosi činjenice o nasilnim događajima i posljedicama. Sadržaji i metode zdravstvenog odgoja u školama od najranije dobi imaju za cilj omogućiti djeci znanje, vještine i navike kako bi mogli mirno rješavati sukobe, što je preduvjet za izgradnju zdravih i kvalitetnih međuljudskih odnosa. Zdravi mladi ljudi bit će svjesni da uvijek postoji netko kome se mogu obratiti za pomoć u slučaju povrede njihovih prava, tjelesnog i psihičkog integriteta, a stečene komunikacijske vještine doprinijeti će razvoju osjećaja poštovanja drugog, samokontroli, nenasilnom rješavanju sukoba i pružanju pomoći onima koji su žrtve nekog oblika nasilja. Uvođenje zdravstvenog odgoja od najranije dobi jedan je od načina da se spriječi nasilje među školskom djecom. Zdravstveni odgoj je medicinsko pedagoška disciplina koja se bavi unapređenjem zdravstvene kulture društva. U provođenju zdravstvenog odgoja veliki značaj imaju upravo magistre sestrinstva kako bi podučile učenike, roditelje i nastavnike o raznim bolestima i prevenciji određenih bolesti, ali i kako prepoznati zdravstvene, emocionalne i psihološke potrebe djece i potaknuti nultu toleranciju na nasilje (41).

5. Istraživački dio rada

5.1. Cilj istraživanja

U ovom istraživanju želi se ispitati u kojoj mjeri roditelji educiraju svoju djecu o vršnjačkom nasilju i sudjeluju li u prevenciji. Također se želi saznati kakvi su stavovi roditelja o ulozi zdravstvenih djelatnika u prevenciji nasilja u školi i smatraju li da bi edukacije od strane medicinskih sestara/tehničara bile bitne za prevenciju vršnjačkog nasilja.

5.2. Hipoteze

U skladu s ciljevima istraživanja provedene su sljedeće hipoteze:

H1 Roditelji višeg obrazovanja sudjeluju više u praćenju djece i prevenciji vršnjačkog nasilja od roditelja nižeg obrazovanja

H2 Osobe ženskog spola češće sudjeluju u razgovoru o nasilju od osoba muškog spola

H3 Roditelji smatraju da zdravstveni djelatnici imaju bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja

5.3. Ispitanici i metode

Istraživanjem „*Edukacija roditelja o vršnjačkom nasilju-djelokrug rada magistre/a sestrinstva*“ obuhvaćeno je 158 ispitanika koji su roditelji djece viših razreda osnovne škole i djece u srednjoj školi na području Republike Hrvatske. U istraživanju je korišten prigodni uzorak (n=158), a anketa je provedena od veljače do travnja 2023. godine putem online upitnika koji je kreiran mrežnim alatom Google obrasci. Sudjelovanje u istraživanju bilo je u potpunosti anonimno i dobrovoljno.

Upitnik se sastojao od:

- 4 pitanja o općim podacima o ispitanicima (spol, dob, stručna sprema, radni odnos);
- 4 pitanja o općim podacima djece ispitanika (broj djece, spol djeteta, razina školovanja koju dijete pohađa, razred koji pohađa);

- 18 pitanja o uključenosti roditelja u školovanje i njegov odnos s djetetom te mišljenje o prevenciji vršnjačkog nasilja u školi;
- 2 pitanja o ulozi zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja i provođenju edukacija o vršnjačkom nasilju;
- 1 pitanje o mišljenju o prevenciji vršnjačkog nasilja u budućnosti.

Uz ova pitanja korištena je Likertova skala slaganja, frekvencije i mogućih značaja s mogućih 5 odgovora uz pridružene brojeve. Osim uz dva pitanja (10. i 21.) gdje je korišteno pitanje s višestrukim odabirom i kratkim odgovorom.

Ako isključimo pitanja o općim podacima ispitanika, preostaju nam tri skupine pitanja u ovom istraživanju:

- skupina A s pitanjima o općim podacima djeteta;
- skupina B s pitanjima o uključenosti roditelja u školovanje djeteta, njegov odnos s djetetom i mišljenju o prevenciji vršnjačkog nasilja u školi;
- skupina C s pitanjima o ulozi zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja.

Svi upitnici ispunjavali su se online putem Google aplikacije. Grafički prikazi napravljeni su pomoću Microsoft Excela 2016.

Metode statističke analize koje su korištene:

- a) deskriptivne metode (tablični i grafički prikazi, postoci, srednje vrijednosti, mjere disperzije);

Rezultati analize izneseni su u četiri poglavlja:

1. Opći podaci o ispitanicima
2. Opći podaci o djetetu
3. Školovanje, odnos s djetetom i mišljenje o prevenciji vršnjačkog nasilja
4. Uloga zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja

5.4. Opći podaci o ispitanicima

Uzorak ispitanika činilo je 27 muškaraca (17,1%) i 131 žena (82,9%). Malo više od pola njih su bile osobe srednje dobi, između 41 i 50 godina (52,5%), a na upitnik su odgovorile najviše osoba srednje stručne spreme, njih 67 (42,4%). U tablici 5.4.1. navedene su frekvencije (apsolutne i relativne) odgovora ispitanika na pojedina opća pitanja.

Varijabla i oblik varijable	Broj ispitanika	% ispitanika
Spol ispitanika:		
Muški	27	17,10%
Ženski	131	82,90%
Ukupno	158	100,00%
Dob ispitanika:		
20-30	10	6,30%
31-40	47	29,80%
41-50	83	52,50%
51-60	18	11,40%
Ukupno	158	100,00%
Stručna sprema:		
Bez osnovne škole	0	0,00%
Osnovna škola	1	0,60%
Srednja stručna sprema	67	42,50%
Viša stručna sprema/baccalaureate	28	17,70%
Visoka stručna sprema/magisterij	52	32,90%
Doktorat	10	6,30%
Ukupno	158	100,00%
Radni odnos:		
Zaposlen	152	96,20%
Nezaposlen	5	3,20%
Umirovljenik	1	0,60%
Ukupno	158	100,00%

Tablica 5.4.1. Opći podaci anketiranih ispitanika (apsolutne i relativne frekvencije) (n=158) [izvor: autor L.J.]

5.5. Opći podaci o djetetu

Skupinu A čine 4 pitanja o općim podacima djeteta. Najviše ispitanika navelo je da ima dvoje djece, njih 74 (46,8%), a za dijete koje su ispunjavali upitnik najviše zastupljen spol je bio ženski (51,3%). 103 djece ispitanika pohađa osnovnu školu (65,2%) i 5. razred osnovne škole (21,5%).

Varijable i oblici varijabli	Broj ispitanika	% ispitanika
Broj djece:		
Jedno	51	32,30%
Dvoje	74	46,80%
Troje	26	16,50%
Četvero	6	3,80%
Petero	1	0,60%
Ukupno	158	100,00%
Spol djeteta:		
Ženski	81	51,30%
Muški	77	48,70%
Ukupno	158	100,00%
Razina školovanja koju pohađa:		
Osnovna škola	103	65,20%
Srednja škola	55	34,80%
Ukupno	158	100,00%
Razred koji pohađa dijete:		
5. razred osnovne škole	34	21,50%
6. razred osnovne škole	23	14,60%
7. razred osnovne škole	12	7,60%
8. razred osnovne škole	19	12%
1. razred srednje škole	15	9,50%
2. razred srednje škole	15	9,50%
3. razred srednje škole	19	12%
4. razred srednje škole	21	13,30%
Ukupno	158	100,00%

Tablica 5.5.1. *Opći podaci djece ispitanika (n=158) [izvor: autor L.J.]*

5.6. Školovanje, odnos s djetetom i mišljenje o prevenciji vršnjačkog nasilja

Skupinu B čine 19 tvrdnji o uključenosti roditelja u djetetovo školovanje i njihov odnos te mišljenje o prevenciji vršnjačkog nasilja. Na svih 19 tvrdnji o uključenosti u školovanje djeteta odgovarali su brojem od 1 do 5 na Likertovoj skali, gdje 1 znači da se ne slažu s tvrdnjom, a 5 da se slažu u potpunosti. Jedina tvrdnja u kojoj odgovori nisu bili ponuđeni na Likertovoj skali je tvrdnja broj 10, ponuđeni su višestruki odgovori za ovu tvrdnju. U tablici 5.6.1. prikazana je uključenost roditelja u školovanje djeteta, a iz rezultata je vidljivo da je većina roditelja uključena u školovanje svoga djeteta.

Tvrdnje:	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se ne slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
1. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta	1	2	11	38	106	158
2. Upoznat sam vrijednostima koju promovira škola koju pohađa moje dijete	2	5	24	40	87	158
3. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete	6	10	37	42	63	158
4. Odlazim redovno na roditeljske sastanke	2	7	9	16	124	158
5. Svjestan sam odnosa	0	2	13	55	88	158

mog djeteta s drugom djecom						
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	0	1	7	33	117	158
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	0	1	5	29	123	158
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	0	3	20	45	90	158

Tablica 5.6.1. *Stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjama o njihovoj uključenosti u školovanje djece (poznavanju nastavnika/profesora, dolazaka na roditeljske sastanke, razgovor o školi) (n=158) [izvor: autor L.J.]*

Tvrdnje:	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
1. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta	158	4,56	0,733	16
2. Upoznat sam vrijednostima koju promovira škola koju pohađa moje dijete	158	4,2	0,929	22
3. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete	158	3,92	1,105	28
4. Odlazim redovno na roditeljske sastanke	158	4,6	0,878	19

5. Svjestan sam odnosa mog djeteta s drugom djecom	158	4,45	0,699	16
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	158	4,68	0,586	13
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	158	4,73	0,544	12
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	158	4,4	0,779	18

Tablica 5.6.2. *Deskriptivni pokazatelji za tvrdnje o uključenosti roditelja u školovanje djece (poznavanju nastavnika/profesora, dolazaka na roditeljske sastanke, razgovor o školi) (n=158) [izvor: autor L.J.]*

U tablici 5.6.2. kod svih tvrdnji aritmetička sredina varira između 3,92 i 4,73. Time se može zaključiti da je najmanje prihvaćena tvrdnja ona koja ima aritmetičku sredinu 3,92 (tvrdnja 3). Koeficijenti varijacije prikazuju kolika su odstupanja od aritmetičkih sredina, odnosno jesu li stavovi ispitanika homogeniji (ispod 40%) ili heterogeniji (iznad 40%). Stavovi ispitanika za svaku tvrdnju su homogeni jer je koeficijent varijacije manji od 40%. Najveću homogenost u stavu ispitanici su pokazali kod tvrdnje da otvoreno pričaju sa svojim djetetom što se događa u školi, tj. tvrdnja 7 (, što se može izračunati na osnovu frekvencija u tablici 5.6.1.).

Stupanj obrazovanja podijeljen je u dva razreda, niži i viši stupanj obrazovanja. Niži stupanj obrazovanja obuhvaća ispitanike bez osnovne škole, s osnovnom školom i sa srednjom stručnom spremom. Viši stupanj obrazovanja obuhvaća ispitanike s višim ili visokom stručnom spremom te doktoratom. Odgovori, oba razreda, na tvrdnje 1 do 18 (osim tvrdnje 10) prikazani su u tablicama 5.6.3. i 5.6.4.

Niži stupanj obrazovanja	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se ne slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
1. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta	0	0	7	12	49	68
2. Upoznat sam s vrijednostima koje promovira škola koju pohađa moje dijete	0	3	14	15	36	68
3. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete	3	7	13	18	27	68
4. Odlazim redovno na roditeljske sastanke	0	4	7	6	51	68
5. Svjestan sam odnosa mog djeteta s drugom djecom	0	2	2	19	45	68
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	0	0	4	13	51	68
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	0	1	1	11	55	68
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	0	3	7	13	45	68
9. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje	0	1	5	25	37	68
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	0	0	12	11	45	68
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	1	0	5	19	43	68
13. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi	0	3	21	21	23	68
14. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja	3	8	16	15	26	68
15. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo	3	0	2	15	48	68

aktivnije prevenirati u školi						
16. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno	4	2	17	17	28	68
17. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja	1	1	5	21	40	68
18. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi	0	0	6	16	46	68

Tablica 5.6.3. Prikaz odgovora ispitanika nižeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]

Viši stupanj obrazovanja	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se ne slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
1. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta	1	2	4	26	57	90
2. Upoznat sam s vrijednostima koje promovira škola koju pohađa moje dijete	2	2	10	25	51	90
3. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete	3	3	24	24	36	90
4. Odlazim redovno na roditeljske sastanke	2	3	2	10	73	90
5. Svjestan sam odnosa mog djeteta s drugom djecom	0	0	11	34	45	90
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	0	1	3	20	66	90
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	0	0	4	18	68	90

8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	0	0	13	32	45	90
9. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje	0	2	6	33	49	90
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	0	1	3	22	64	90
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	0	0	7	19	64	90
13. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi	5	9	24	23	29	90
14. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja	0	6	30	23	31	90
15. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo aktivnije prevenirati u školi	0	2	5	15	68	90
16. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno	3	3	20	32	32	90
17. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja	0	0	6	21	63	90
18. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi	0	0	2	28	60	90

Tablica 5.6.4. Prikaz odgovora ispitanika višeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]

Niži stupanj obrazovanja	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
1. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta	68	4,62	0,665	14
2. Upoznat sam s vrijednostima koje promovira škola koju pohađa moje dijete	68	4,24	0,925	22
3. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete	68	3,87	1,174	30
4. Odlazim redovno na roditeljske sastanke	68	4,53	0,899	20
5. Svjestan sam odnosa mog djeteta s drugom djecom	68	4,57	0,693	15
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	68	4,69	0,575	12
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	68	4,76	0,546	11
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	68	4,47	0,848	19
9. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje	68	4,44	0,694	16
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	68	4,48	0,776	17
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	68	4,51	0,757	17
13. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi	68	3,94	0,906	23

14. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja	68	3,78	1,199	32
15. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo aktivnije prevenirati u školi	68	4,54	0,914	20
16. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno	68	3,93	1,142	29
17. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja	68	4,44	0,811	18
18. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi	68	4,59	0,647	14

Tablica 5.6.5. Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika nižeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]

Viši stupanj obrazovanja	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
1. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta	90	4,51	0,778	17
2. Upoznat sam s vrijednostima koje promovira škola koju pohađa moje dijete	90	4,34	0,921	21
3. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete	90	3,97	1,048	26
4. Odlazim redovno na roditeljske sastanke	90	4,66	0,858	18
5. Svjestan sam odnosa mog djeteta s drugom djecom	90	4,38	0,692	16
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	90	4,68	0,593	13

7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	90	4,71	0,543	12
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	90	4,36	0,719	16
9. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje	90	4,43	0,716	16
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	90	4,66	0,599	13
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	90	4,63	0,623	13
13. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi	90	3,69	1,179	32
14. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja	90	3,88	0,964	25
15. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo aktivnije prevenirati u školi	90	4,66	0,686	15
16. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno	90	3,97	1,005	25
17. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja	90	4,63	0,605	13
18. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi	90	4,64	0,523	11

Tablica 5.6.6. Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika višeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]

Prva hipoteza u radu glasi: “Roditelji višeg obrazovanja sudjeluju više u praćenju djece i prevenciji vršnjačkog nasilja od roditelja nižeg obrazovanja“. Očekivalo se da će hipoteza biti prihvaćena, ali rezultati su pokazali suprotno. U tablici 5.6.5. kod svih tvrdnji aritmetička sredina varira između 3,78 i 4,76. Time se može zaključiti da je

najmanje prihvaćena tvrdnja ona koja ima aritmetičku sredinu 3,78 (tvrdnja 14). U tablici 5.6.6. varira aritmetička sredina između 3,69 i 4,71. Najmanje prihvaćena je tvrdnja 13 s aritmetičkom sredinom 3,69. Aritmetičke sredine u tablicama 5.6.5. i 5.6.6. ne razlikuju se i uglavnom su u istim intervalima. Time se zaključuje da se hipoteza da roditelji višeg obrazovanja sudjeluju više u praćenju djece i prevenciji vršnjačkog nasilja od roditelja nižeg obrazovanja **odbacuje**.

Tvrdnja 10, u posljednjem dijelu upitnika (*Školovanje, Vaš odnos s djetetom i mišljenje o prevenciji nasilja u školi*), glasila je: „Imam naviku pregledati mobitel svog djeteta svrhu neprimjerenih razgovora i sadržaja.“ te je imala ponuđene višestruke odgovore. U tablici 5.6.7. prikazani su mogući odgovori na tvrdnju i rezultati u postocima.

10. Imam naviku pregledati mobitel svog djeteta u svrhu neprimjerenih razgovora i sadržaja		
	Broj ispitanika	% ispitanika
Jednom tjedno	52	32,90%
Jednom mjesečno	26	16,50%
Jednom u nekoliko mjeseci	40	25,30%
Nikada	40	25,30%
Ukupno:	158	100,00%

Tablica 5.6.7. Prikaz odgovora na tvrdnju 10 (n=158) [izvor: autor L.J.]

Pitanja od 9. do 18. (osim pitanja 10) daju nam uvid u mišljenja roditelja o prevenciji nasilja u školi i koliko su oni sami uključeni u prevenciju. Tablica 5.6.8. prikazuje stupanja slaganja roditelja s tvrdnjama o prevenciji nasilja u školi i njihovu uključenost u prevenciju.

Tvrdnje:	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se ne slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
9. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje	0	3	11	58	86	158
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	0	1	15	33	109	158
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	1	0	12	38	107	158
13. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi	5	12	45	44	52	158
14. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja	3	14	46	38	57	158
15. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo aktivnije prevenirati u školi	3	2	7	30	116	158
16. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno	7	5	37	49	60	158

17. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja	1	1	11	42	103	158
18. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi	0	0	8	44	106	158

Tablica 5.6.8. *Stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjama o prevenciji nasilja u školi i njihovoj uključenosti u prevenciju (n=158) [izvor: autor L.J.]*

Tvrdnje:	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
9. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje	158	4,44	0,707	16
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	158	4,58	0,686	15
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	158	4,58	0,686	15
13. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi	158	3,8	1,078	28

14. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja	158	3,84	1,072	28
15. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo aktivnije prevenirati u školi	158	4,61	0,794	17
16. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno	158	3,95	1,066	27
17. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja	158	4,55	0,708	16
18. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi	158	4,62	0,58	13

Tablica 5.6.9. Deskriptivni pokazatelji za tvrdnje o prevenciji nasilja u školi i roditeljskoj uključenosti u prevenciju (n=158) [izvor: autor L.J.]

U tablici 5.6.9. aritmetička sredina varira između 3,8 i 4,62. Time se može zaključiti da je najmanje prihvaćena tvrdnja ona koja ima aritmetičku sredinu 3,8 (tvrdnja 13). Koeficijenti varijacije imaju vrijednosti između 13 i 28.

Za testiranje druge hipoteze korištene su neke od 18 tvrdnji koje su vezane uz ovu hipotezu. **Druga hipoteza** glasi: „Osobe ženskog spola češće sudjeluju u razgovoru o nasilju od osoba muškog spola“ i tvrdnje koje se odnose na ovu hipotezu su tvrdnje 6, 7, 8, 11 i 12. Rezultati za ovu hipotezu prikazani su u tablicama 5.6.10., 5.6.11., 5.6.12. i 5.6.13.

Muškarci	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se ne slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	0	0	0	5	22	27
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	0	0	0	4	23	27
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	0	0	3	6	18	27
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	0	0	3	4	20	27
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	0	0	1	5	21	27

Tablica 5.6.10. Prikaz odgovora ispitanika muškog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]

Žene	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se ne slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	0	1	7	28	95	131
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	0	1	5	25	100	131
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	0	3	17	39	72	131
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	0	1	12	29	89	131
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	1	0	11	33	86	131

Tablica 5.6.11. Prikaz odgovora ispitanika ženskog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]

Muškarci	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	27	4,81	0,388	8
7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	27	4,85	0,355	7
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	27	4,56	0,685	15
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	27	4,63	0,675	15
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	27	4,74	0,516	11

Tablica 5.6.12. *Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika muškog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]*

Žene	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
6. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi	131	4,66	0,615	13

7. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi	131	4,71	0,573	12
8. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi	131	4,37	0,794	18
11. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje	131	4,57	0,688	15
12. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika	131	4,55	0,712	16

Tablica 5.6.13. *Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika ženskog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]*

Iz tvrdnji iz ove skupine (tvrdnje od 6 do 12) formulirana je **druga hipoteza** koja glasi: „Osobe ženskog spola češće sudjeluju u razgovoru o nasilju od osoba muškog spola“. Aritmetička sredina u tablici 5.6.12. varira između 4,56 i 4,85, a najmanje prihvaćena tvrdnja je tvrdnja 8 s aritmetičkom sredinom 4,56. U tablici 5.6.13. aritmetička sredina varira između 4,37 i 4,71 i time se može zaključiti da je najmanje prihvaćena također tvrdnja 8. Prije provođenja istraživanja očekivalo se da će se hipoteza odbaciti, a prema rezultatima iz tablica 5.6.12. i 5.6.13. možemo zaključiti da se hipoteza **odbacuje**. Moguće je da bi rezultati bili drugačiji da su uzorci žena i muškaraca i istraživanju jednaki.

5.7. Uloga zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja

Posljednju skupinu, skupinu C, čine 2 tvrdnje (tvrdnja 19 i 20) o mišljenju ispitanika o ulozi zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja. Na obje tvrdnje odgovarali su brojem od 1 do 5 na Likertovoj skali, gdje 1 znači da se ne slažu s tvrdnjom, a 5 da se slažu u potpunosti. U tablici 5.7.1. prikazano je mišljenje ispitanika o ulozi zdravstvenih djelatnika u prevenciji vršnjačkog nasilja.

Tvrdnje:	1 (Uopće se ne slažem)	2 (Djelomično se slažem)	3 (Niti se slažem niti se ne slažem)	4 (Djelomično se slažem)	5 (U potpunosti se slažem)	Ukupno
19. Zdravstveni djelatnici-medicinske sestre/tehničari ključan su faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja	11	20	36	46	45	158
20. Zdravstveni djelatnici-medicinske sestre/tehničari trebali bi provoditi edukacije u školi o vršnjačkom nasilju	10	13	20	43	72	158

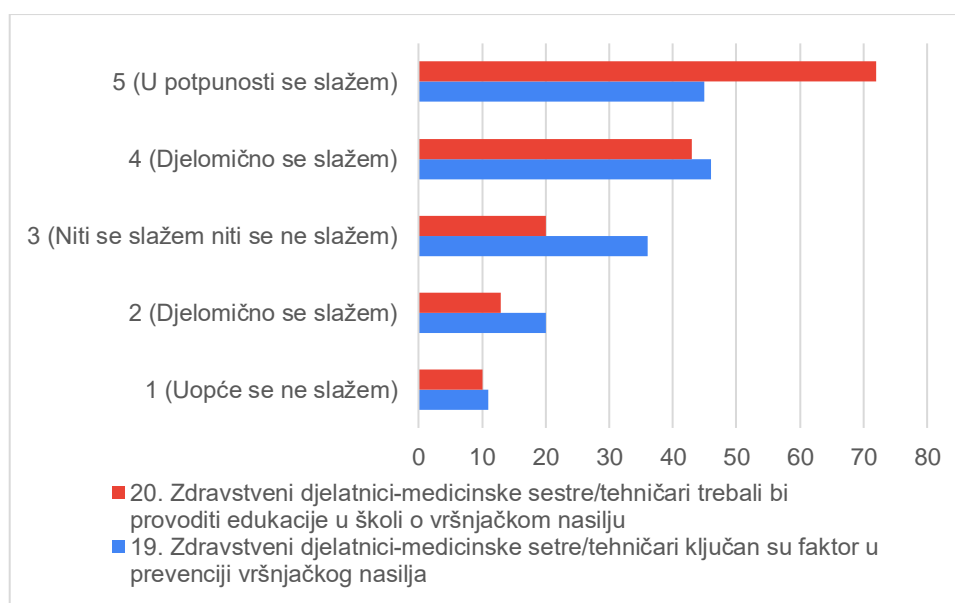
Tablica 5.7.1. *Stupanj slaganja s tvrdnjama o ulozi zdravstvenih djelatnika (medicinske sestre/tehničari) u prevenciji vršnjačkog nasilja (n=158) [izvor: autor L.J.]*

Tvrdnje:	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
19. Zdravstveni djelatnici-medicinske sestre/tehničari ključan su faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja	158	3,59	1,217	34

20. Zdravstveni djelatnici- medicinske sestre/tehničari trebali bi provoditi edukacije u školi o vršnjačkom nasilju	158	3,97	1,113	28

Tablica 5.7.2. Deskriptivni pokazatelji za tvrdnje o ulozi zdravstvenih djelatnika (medicinske sestre/tehničari) u prevenciji vršnjačkog nasilja (n=158) [izvor: autor L.J.]

U tablici 5.7.2. aritmetička sredina je između 3,59 i 3,79. Time se može zaključiti da je najmanje prihvaćena tvrdnja ona koja ima aritmetičku sredinu 3,59 (tvrdnja 19).

Grafikon 5.7.3. Broj ispitanika koji smatraju da su zdravstveni djelatnici-medicinske sestre i tehničari ključan faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja i da bi trebali provoditi edukacije (n=158) [izvor: autor L.J.]

Treća hipoteza formulirana je na temelju tvrdnji iz ove skupine, a glasi: „Roditelji smatraju da zdravstveni djelatnici imaju bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja“. Prije obrade dobivenih rezultata očekivalo se da će se hipoteza prihvatiti, a to je i potvrđeno obradom podataka. Ispitanici su procijenili da su medicinske sestre/tehničari ključan faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja prosječnom ocjenom

3,59, a educiranje o vršnjačkom nasilju od strane medicinskih sestara/tehničara ocijenili su prosječnom ocjenom 3,97.

Sve upućuje na to da se hipoteza **prihvaća**.

6. Rasprava

Ovo istraživanje provedeno je na uzorku od 158 ispitanika opće populacije. Analiziranjem rezultata vidljivo je više žena (82,9%), nego muškaraca (17,1%) sudjelovalo u istraživanju. Malo više od pola ispitanika bili su između 41 i 50 godina (52,5%), a najveći postotak ispitanika bilo je srednje stručne spreme (42,4%). Cilj istraživanja je bio utvrditi u kojoj mjeri roditelji educiraju svoju djecu o vršnjačkom nasilju i sudjeluju li u prevenciji. Također se željelo saznati kakvi su stavovi roditelja o ulozi zdravstvenih djelatnika u prevenciji nasilja u školi. S obzirom na brojne programe prevencije nasilja u školi željelo se doznati mogu li medicinske sestre/tehničari pridonijeti učinkovitijoj prevenciji vršnjačkog nasilja. Rezultati dobiveni u ovom istraživanju uspoređeni su sa sličnim studijama i dijelovima približno sličnih studija.

Pogled na nasilje, pa tako i vršnjačko nasilje, mijenjalo se kroz povijest. Maksimović i suradnici (2008.) na temelju svog istraživanja zaključili su da se roditelji moraju danas uvelike uključiti u programe prevencije vršnjačkog nasilja (17). Roditelji razgovorom s djetetom o danu u školi mogu utjecati na njihova ponašanja, kao što je izloženo u istraživanju Hrnčić i Lončar, koje su željele vidjeti koja je uključenost roditelja u iskustvo elektroničkog nasilja. Prema njihovim rezultatima, roditelje su u većem postotku djeca obavijestila o doživljenom vršnjačkom nasilju ako su roditelji s njima razgovarali o ponašanju na internetu i provjeravali njihove mobilne uređaje (34,4%) (42). Također istraživanje Bowes i suradnika potvrdilo je da su roditelji žrtava i zlostavljača manje uključeni u obrazovanje svoje djece (43). Djeca se srame reći da su žrtve nasilja pa roditelji s njima ne razgovaraju o temi vršnjačkog nasilja. U istraživanju Baste (2008.) rezultati su pokazali kako 71,43% roditelja smatra da njihova djeca nisu izložena nasilju, a 96,55% djece odgovorilo je da izloženo nasilju svakodnevno (3). Nedostatak komunikacije može itekako loše utjecati na odnos roditelja i djeteta.

Prva hipoteza ovog istraživanja je: „Roditelji višeg obrazovanja sudjeluju više u praćenju djece i prevenciji vršnjačkog nasilja od roditelja nižeg obrazovanja“. Istraživanje Ljubetić i Ercegovac (2010.) koje je istraživalo istu varijablu, a to je stupanj obrazovanja, pokazalo je kako s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja,

postoje razlike u zadovoljstvu obiteljskim odnosima i roditeljskim ponašanjem. Značajno niže rezultate zadovoljstva postigli su ispitanici čiji roditelji imaju najniži stupanj obrazovanja u odnosu na ostale, pri čemu nije utvrđena razlika između onih srednje i visoke stručne spreme. Moguće je zaključiti o izravnom utjecaju stupnja obrazovanja roditelja na njihov odnos s djecom te roditeljska ponašanja i odgojna djelovanja. Što je stupanj obrazovanja roditelja niži, manje je zadovoljstvo svih članova obitelji i roditeljstvom svojih roditelja. Ovim istraživanjem utvrđeno je kako majke s najvećom razinom obrazovanja osjećaju sigurnost u roditeljskom nastupu za razliku od majki s nižim razinom obrazovanja. U pozadini ovih razlika vidi se (ne)sigurnost majki u roditeljstvu, koja je veća što je niže obrazovanje majki. Očevo obrazovanje ima važnost u procjeni zadovoljstva obitelji i roditeljstvom (što je obrazovanje oca niže, manji je doživljaj zadovoljstva), dok u procjeni nezadovoljstva, obrazovanje oca nema nikakvu ulogu (44). Rezultati drugih istraživanja pokazali su da prva hipoteza koja je postavljena u ovom istraživanju treba biti dodatno istražena i time se odbacuje.

Druga hipoteza u ovom istraživanju glasila je: „Osobe ženskog spola češće sudjeluju u razgovoru o nasilju od osoba muškog spola“. Istraživanje Perić (2021.) provodilo se na očevima, majkama i djeci i željelo se utvrditi postoje li spolne razlike u uključenosti u odgoj djece i razgovor s djecom. Rezultati pokazuju kako svi ispitanici očevi, majke i djeca igru navode kao najčešću aktivnost koju očevi provode s djecom. Što se tiče razgovora o provedenom danu i šetnji s djecom odgovori koje su naveli očevi i majke razlikuju se od odgovora koje navode djeca. Sedam očeva i sedam majki navode kako očevi s djecom razgovaraju o provedenom danu u vrtiću dok tek troje djece to potvrđuje. Postoji mogućnost da djeca ako nisu direktno pitana od strane oca o provedenom danu u vrtiću, već sami pričaju o tome, ne percipiraju to kao razgovor i kao nešto što oca zanima. Sedam očeva i sedam majki smatraju kako očeva uključenost pozitivno utječe na dijete i da su očevi dovoljno uključeni u odgoj djece (45). Druga hipoteza se odbacila u ovom istraživanju i rezultati drugih istraživanja su to potvrdili. S obzirom na nejednak broj muških i ženskih ispitanika u ovom istraživanju ova hipoteza trebala bi se temeljitije istražiti.

Treća hipoteza glasi: „Roditelji smatraju da zdravstveni djelatnici imaju bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja“. U istraživanju Ptiček (2014.) postavilo se pitanje

uvođenja Zdravstvenog odgoja u škole, a rezultati pokazuju kako ispitanici smatraju da bi (mogući) nositelj predmeta Zdravstveni odgoj u školi trebala biti medicinska sestra/ tehničar s dodatnom edukacijom (39,8%). Prema 56,1% ispitanika, razina obrazovanja koju medicinska sestra/tehničar, koja bi provodila zdravstveni odgoj u školi, mora imati je završen diplomski studij sestrinstva uz dodatne specifične edukacije vezane uz zdravstveni odgoj. Također što je viša razina sestrinskog obrazovanja postotak ispitanika koji podržavaju određeni obrazovanu kategoriju raste (41). Rezultati drugog istraživanja potvrdili su treću hipotezu u ovom istraživanju da zdravstveni djelatnici imaju bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja.

7. Zaključak

Vršnjačko nasilje sve rašireniji je problem današnjice, posebno dolaskom elektroničkih medija i društvenih mreža koje su sa sobom donijele novi oblik nasilja. Prevencija vršnjačkog nasilja u školi nije samo zadaća nastavnika i profesora, već i roditelja. Provođenje preventivnih programa u školi i uključenosti roditelja u obrazovanje i odgoj svoje djece uvelike utječe na smanjenje pojave vršnjačkog nasilja. Još jedan ključan faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja su zdravstveni djelatnici, odnosno medicinske sestre i tehničari koji su završili diplomski studij i stekli titulu magistre sestrištva. Edukacija roditelja o vršnjačko nasilju i čimbenicima rizika mogu pomoći roditeljima da ta znanja prenesu svojoj djeci i pomoći im da ne postanu žrtve ili nasilnici.

Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti da su postavljene hipoteze djelomično odbačene. Dakle, obrazovanje roditelja nije faktor u praćenju djece i prevenciji vršnjačkoga nasilja. Također spol roditelja nije odlučujući faktor u razgovoru o nasilju, a rezultati proučenih istraživanja pokazala su slične rezultate. U prošlosti muškarci nisu bili uključeni u odgoj djece i to je bila zadaća žena, a ovim istraživanjem pokazalo se kako su muškarci uključeni u odgoj djece i razgovor o nasilju više nego u prošlosti. Prva hipoteza odbacila se, a glasila je: „Roditelji višeg obrazovanja sudjeluju više u praćenju djece i prevenciji vršnjačkog nasilja od roditelja nižeg obrazovanja.“ Druga hipoteza se također odbacila: „Osobe ženskog spola češće sudjeluju u razgovoru o nasilju od osoba muškog spola.“

Ovo istraživanje rađeno je s pretpostavkom da javnost smatra da su medicinske sestre/tehničari bitan faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja, a to je i potvrđeno. Javnost smatra da su medicinske sestre/tehničari ključni za prevenciju vršnjačkog nasilja i da su dovoljno educirani da provode edukacije roditelja i djece na temu nasilja. Hipoteza koja se nadovezivala na ova pitanja prihvaćena je, a glasila je: „Roditelji smatraju da zdravstveni djelatnici imaju bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja.“

U ovom istraživanju postavljeno je otvoreno pitanje koje glasi: „Što smatrate da bi bilo korisno u prevenciji vršnjačkog nasilja u budućnosti?“, a gotovo svi odgovori roditelja bili su edukacija i komunikacija.

„Što više pričati o tome u školama, medijima i pružiti stručnu pomoć djeci od strane zdravstvenih djelatnika.“

„Više predavanja i ukazivanja na probleme koje vrše stručne osobe.“

„Prvenstveno edukacija djece i roditelja o vršnjačkom nasilju te organizacija različitih radionica u svrhu prevencije vršnjačkog nasilja.“

„Veći utjecaj školske medicine u školama kroz predavanja i slično.“

„Što veća komunikacija između roditelja, učenika i učitelja.“

Ovo su samo neki odgovori roditelja na pitanje što bi bilo korisno u budućnosti kako bi se preveniralo nasilje.

Ovo istraživanje pokazalo je kako roditelji smatraju da bi edukacija, kroz radionice ili predavanja, mogla pridonijeti boljoj prevenciji nasilja u školama, posebno od strane medicinskih sestara/tehničara. Rezultati ovog istraživanja trebali bi potaknuti opširnija istraživanja i dati doprinos za povećanje razgovora i poboljšanje mjera prevencije vršnjačkog nasilja. Treba razmotriti na koji način bi medicinske sestre/tehničari mogli pridonijeti prevenciji vršnjačkog nasilja u Republici Hrvatskoj te promotriti zdravstvenu politiku drugih zemalja i njihov način prevencije nasilja u školama.

8. Literatura

1. Puharić Z, Baričević M. Vršnjačko nasilje u osnovnim školama Bjelovarsko-bilogorske županije. *Sestrinski glasnik*. 06. srpanj 2014.;19(2):116–21.
2. Bartolomeos KK. Violence prevention: the case for action. *Bull World Health Organ*. 01. srpanj 2022.;100(7):414.
3. Basta S. Roditelji i škola: odgoj nenasilnog djeteta. *Časopis za inetrdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*. 2008.;149(4):481–93.
4. Šentija Knežević M, Kuculo I, Ajduković M. Rizična ponašanja djece i mladih: javnozdravstvena perspektiva. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*. 2019.;55(2):70–81.
5. Pregrad J, Tomić Latinac M, Mikulić M, Šeparović N. Iskustva i stavovi djece, roditelja i učitelja prema elektroničkim medijima. UNICEF.2010.
6. Velki T, Kuterovac Jagodić G. Uloga strukturalnih i procesnih obiteljskih čimbenika u objašnjenju dječjeg nasilničkog ponašanja prema vršnjacima. *Ljetopis socijalnog rada*. 05. listopada 2015.;22(2):271–98.
7. Stepanić L. Vršnjačko nasilje i preventivni programi. *Varaždinski učitelj : digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*. 27. kolovoz 2019.;2(2):67–77.
8. Sesar K. Obilježja vršnjačkog nasilja. *Ljetopis socijalnog rada*. 28. prosinac 2011.;18(3):497–526.
9. Bjelošević E, Bjelošević S, Hadžikapetanović H. Peer violence as a problem of the modern society. *Psychiatria Danubina*.2020; 32(3):371-377
10. World Health Organization. *School-based violence prevention: a practical handbook*. Geneva: World Health Organization; 2019.
11. Vlah N, Sandra P. Povezanost vršnjačkog nasilja s percipiranom školskom klimom kod učenika osnovne škole. *Kriminologija & socijalna interakcija:časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*. 2014.;22(1):25.
12. Černi Obrdalj E, Rumboldt M, Beganlić A, Šilić N. Vrste nasilja među djecom i osjećaj sigurnosti u školama Bosne i Hercegovine. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*. 30. lipanj 2010.;19(3 (107)):561–74.
13. Coloroso B. *Nasilnik, žrtva i promatrač*. Zagreb: Tiskara Millennium; 2004.
14. Žilić M. *Nasilje*. *Socijalne teme*.2016.;1(3):67-87.

15. Maksimović D dr J, Mančić D. Akcijska istraživanja u funkciji prevencije vršnjačkog nasilja. *Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*. 25. travanj 2013.;8(2013)1(17):59–70.
16. Sinobad S. Obeležja vršnjačkog nasilja u školama. *Deca žrtve*. Rujan 2005.19-23.
17. Maksimović J, Raković D, Jovanović I, Čolović P. Povezanost vršnjačkog nasilja, osobina ličnosti i vaspitnih stavova. *Primenjena psihologija*. 26. prosinac 2008.;1(3–4):125–44.
18. Jeleč V, Buljan Flander G, Raguž A, Prijatelj K, Vranjican D. Elektroničko nasilje među djecom i mladima: Pregled preventivnih programa. *Psihologijske teme*. 10. srpanj 2020.;29(2):459–81.
19. Bilić V. Povezanosti medijskog nasilja s agresivnim ponašanjem prema vršnjacima. *Odgojne znanosti*. 2010.;12(2 (20)):19.
20. Zbornik radova s 2 skupa posvećenog pitanjima nasilja-Psihologija i nasilje u suvremenom društvu. Filozofski fakultet u Osijeku.2010.
21. Vrgoč H. Nasilje i nasilno ponašanje u školi/vrtiću/učeničkom domu. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor; 2007.
22. Velki T. Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom. *Psihologijske teme*. 01. svibanj 2012.;21(1):29–60.
23. Krulić Kuzman K, Velki T, Takšić V. Važnost emocionalne inteligencije u objašnjenju problematike vršnjačkoga nasilja. *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*. 15. studeni 2017.;158.(4.):419–38.
24. Popadić D, Plut D. Nasilje u osnovnim školama u Srbiji-oblici i učestalost. *Psihologija*.2007.;40(2):309-328.
25. Murray JB. Psychophysiological Aspects of Motion Sickness. *Percept Mot Skills*. prosinac 1997.;85(3):1163–7.
26. Popović-Čitić B, Žunić-Pavlović V. *Prevenција prestupništva dece i omladine*. Beograd: Pedagoško društvo Srbije; 2005.
27. Macanović N. *Prevenција vršnjačkog nasilja u osnovnim školama „Vratimo drugarstvo u razrede“*. Banja Luka: Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci; 2015.
28. Baldry AC, Farrington DP. Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *J Community Appl Soc Psychol*. siječanj 2000.;10(1):17–31.

29. Kuterovac-Jagodić G, Keresteš G. Perception of parental acceptance-rejection and some personality variables in young adults. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*. 30. lipanj 1997.;6(4-5 (30-31)):477–91.
30. Veenstra R, Lindenberg S, Oldehinkel AJ, De Winter AF, Verhulst FC, Ormel J. Bullying and victimization in elementary schools: a comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Dev Psychol*. srpanj 2005.;41(4):672–82.
31. Mayer JD, Salovey P, work(s): DRCR. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry*. 2004.;15(3):197–215.
32. Brackett M, Mayer J, Warner R. Emotional Intelligence and its Relation to Everyday Behaviour. *Personality and Individual Differences*. 01. travanj 2004.;36:1387–402.
33. Zloković J. Nasilje među vršnjacima — problem obitelji, škole i društva. *Pedagoški istraživanja*. 22. prosinac 2004.;1(2):207–19.
34. Cvetko K. Kazalište kao medij u osnovnoj školi [Diplomski rad]. [Zagreb]: Učiteljski fakultet; 2020.
35. Velki T, Ozdanovac K. Preventivni programi usmjereni na smanjenje vršnjačkog nasilja u osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije. *Školski vjesnik : časopis za pedagošku teoriju i praksu*. 11. studeni 2014.;63(3):327–52.
36. Vranješević J. Participacija roditelja u školskom životu iz ugla samih roditelja, njihovih predstavnika i direktora. Beograd.2010.
37. Orpinas P, Murray N, Kelder S. Parental influences on students' aggressive behaviors and weapon carrying. *Health Educ Behav*. prosinac 1999.;26(6):774–87.
38. Ainsworth MDS. Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation. New York, N.Y.: Routledge; 2015. 417.
39. Nickerson AB, Nagle RJ. The Influence of Parent and Peer Attachments on Life Satisfaction in Middle Childhood and Early Adolescence. *Social Indicators Research*. 2004.;66(1–2):35–60.
40. Rigby K. Zlostavljanje u školama i što možemo učiniti? Zagreb: Mosta; 2006.
41. Ptiček M. Stavovi medicinskih sestara o njihovoj ulozi u provođenju zdravstvenog odgoja u školi [Diplomski rad]. [Zagreb]: Medicinski fakultet; 2014.
42. Hrnčić J, Lončar N. Uključenost roditelja u iskustvo kiber nasilja kod učenika osnovnih škola. *Žurnal za kriminalistiku i pravo* 17. prosinac 2017.

43. Bowes L, Arseneault L, Maughan B, Taylor A, Caspi A, Moffitt TE. School, neighborhood, and family factors are associated with children's bullying involvement: a nationally representative longitudinal study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. svibanj 2009.;48(5):545–53.
44. Ljubetić M, Reić Ercegovac I. Studentska percepcija obitelji i roditeljstva–kroskulturalna perspektiva. *Život i škola*. 2010.;23:35-56.
45. Perić A. Uključenost oca u odgoj djeteta: percepcija oca, majke i djeteta [Diplomski rad]. [Zagreb]: Učiteljski fakultet; 2021.

Popis tablica

Tablica 5.4.1. <i>Opći podaci anketiranih ispitanika (apsolutne i relativne frekvencije) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	32
Tablica 5.5.1. <i>Opći podaci djece ispitanika (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	33
Tablica 5.6.1. <i>Stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjama o njihovoj uključenosti u školovanje djece (poznavanju nastavnika/profesora, dolazaka na roditeljske sastanke, razgovor o školi) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	35
Tablica 5.6.2. <i>Deskriptivni pokazatelji za tvrdnje o uključenosti roditelja u školovanje djece (poznavanju nastavnika/profesora, dolazaka na roditeljske sastanke, razgovor o školi) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	36
Tablica 5.6.3. <i>Prikaz odgovora ispitanika nižeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	38
Tablica 5.6.4. <i>Prikaz odgovora ispitanika višeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	39
Tablica 5.6.5. <i>Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika nižeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i> ...	41
Tablica 5.6.6. <i>Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika višeg stupnja obrazovanja na tvrdnje od 1 do 18 (osim tvrdnje 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i> ...	42

Tablica 5.6.7. <i>Prikaz odgovora na tvrdnju 10 (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	43
Tablica 5.6.8. <i>Stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjama o prevenciji nasilja u školi i njihovoj uključenosti u prevenciju (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	45
Tablica 5.6.9. <i>Deskriptivni pokazatelji za tvrdnje o prevenciji nasilja u školi i roditeljskoj uključenosti u prevenciju (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	46
Tablica 5.6.10. <i>Prikaz odgovora ispitanika muškog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	47
Tablica 5.6.11. <i>Prikaz odgovora ispitanika ženskog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	48
Tablica 5.6.12. <i>Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika muškog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	49
Tablica 5.6.13. <i>Deskriptivni pokazatelji za odgovore ispitanika ženskog spola na tvrdnje 6 do 12 (osim tvrdnje 9 i 10) (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	50
Tablica 5.7.1. <i>Stupanj slaganja s tvrdnjama o ulozi zdravstvenih djelatnika (medicinske sestre/tehničari) u prevenciji vršnjačkog nasilja (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	51
Tablica 5.7.2. <i>Deskriptivni pokazatelji za tvrdnje o ulozi zdravstvenih djelatnika (medicinske sestre/tehničari) u prevenciji vršnjačkog nasilja (n=158) [izvor: autor L.J.]</i>	52

Popis grafikona

Grafikon 5.7.3. *Broj ispitanika koji smatraju da su zdravstveni djelatnici-medicinske sestre i tehničari ključan faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja i da bi trebali provoditi edukacije (n=158) [izvor: autor L.J.] 52*

Prilog 1: Anketni upitnik

Edukacija roditelja o vršnjačkom nasilju-djelokrug rada magistre/a sestrinstva

Poštovani roditelji,

Ijubazno Vas molim da izdvojite 5 minuta vremena za ispunjavanje upitnika za potrebe izrade diplomskog rada na Sveučilištu Sjever, na diplomskom studiju sestrinstvo - Menadžment u sestrinstvu pod mentorstvom izv.prof.dr.sc. Marijane Neuberg. Istraživanje se odnosi na ispitivanje Vašeg mišljenja o prevenciji nasilja nad vršnjacima u školama. Ciljani ispitanici su roditelji djece koja pohađaju osnovnu ili srednju školu.

Vaši odgovori bit će korišteni u svrhu pisanja diplomskog rada te objave u stručnim časopisima. Ispunjavanje upitnika je u potpunosti dobrovoljno i anonimno te se ispunjavanjem ankete Vaši osobni podaci neće prikupljati. Podaci prikupljeni ovom anketom obradit će se primjenom statističkih alata, a rezultati istraživanja prezentirat će se skupno.

U slučaju da imate dodatnih pitanja, možete mi se obratiti na

e-mail: lajagic@unin.hr

Unaprijed Vam zahvaljujem na uloženom trudu i vremenu!

Laura Jagić

** Označava obavezno pitanje*

Pitanja koja se odnose na Vas

1. Spol *

Označite samo jedan oval.

- Muški
- Ženski
- Ne želim se izjasniti

2. Dob *

Označite samo jedan oval.

20-30

31-40

41-50

51-60

3. Stručna sprema *

Označite samo jedan oval.

Bez osnovne škole

Osnovna škola

Srednja stručna sprema

Viša stručna sprema/ baccalaureate

Visoka stručna sprema/magisterij

Doktorat

4. Radni odnos *

Označite samo jedan oval.

Zaposlen

Nezaposlen

Umirovljenik

Pitanja vezana za Vaše dijete

Sljedeća pitanja se odnose na Vaše dijete koje pohađa osnovnu ili srednju školu. Ukoliko imate više djece u školi, odgovarajte za dijete u nižem razredu.

5. Broj djece *

Označite samo jedan oval.

- 1
 2
 3
 4
 5

6. Spol djeteta *

Označite samo jedan oval.

- Ženski
 Muški

7. Razina školovanja koju pohađa *

Označite samo jedan oval.

- Srednja škola
 Osnovna škola

8. Razred koji pohađa dijete *

Označite samo jedan oval.

5. razred osnovne škole
 6. razred osnovne škole
 7. razred osnovne škole
 8. razred osnovne škole
 1. razred srednje škole
 2. razred srednje škole
 3. razred srednje škole
 4. razred srednje škole

Školovanje, Vaš odnos s djetetom i mišljenje o prevenciji nasilja u školi

Molim Vas da na sljedeća pitanja odgovorite koristeći skalu od 1 do 5, gdje 1 znači da se ne slažete, a 5 da se slažete

9. U potpunosti sam uključen u školovanje svoga djeteta *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

10. Upoznat sam s vrijednostima koje promovira škola koju pohađa moje dijete *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

11. Upoznat sam s nastavnicima/profesorima koji poučavaju moje dijete *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

12. Odlazim redovno na roditeljske sastanke

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

13. Svjestan sam odnosa mog djeteta s drugom djecom *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

14. Sa svojim djetetom pričam o provedenom danu u školi *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

15. Otvoreno pričam sa svojim djetetom o tome što se događa u školi *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

16. Dijete mi uvijek kaže ukoliko se nešto loše dogodilo u školi *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

17. Poznajem vrste vršnjačkog nasilja koje postoje *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

18. Imam naviku pregledati mobitel svog djeteta u svrhu neprimjerenih razgovora i sadržaja *

Označite samo jedan oval.

- Jednom tjedno
 Jednom mjesečno
 Jednom u nekoliko mjeseci
 Nikada

19. Učim svoje dijete kako prepoznati nasilje *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

20. Učim svoje dijete kako se obraniti od nasilnika *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

21. Upoznat sam s programima prevencije nasilja među vršnjacima u školi *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

22. Smatram da programi pomažu pri prevenciji vršnjačkog nasilja *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

23. Smatram da bi se vršnjačko nasilje trebalo aktivnije prevenirati u školi *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

24. Programi prevencije ne preveniraju nasilje u školi dovoljno *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

25. Kao roditelj imam bitnu ulogu u prevenciji vršnjačkog nasilja *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

26. Nastavnici moraju aktivno provoditi programe prevencije nasilja u školi *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

27. Zdravstveni djelatnici - medicinske sestre/tehničari ključan su faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

28. Zdravstveni djelatnici-medicinske sestre/tehničari trebali bi provoditi edukacije u školi o vršnjačkom nasilju *

Označite samo jedan oval.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

Slažem se

29. Što smatrate da bi bilo korisno u prevenciji vršnjačkog nasilja u budućnosti? *

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj.

Google Obrasci

Prilog 2: Izjava o autorstvu

Sveučilište
Sjever

MARKON
ALISBRAND

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, LAURA JAGIĆ (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom EDUKACIJA RODITELJA O VRSNAČEKOR NASILJU - DIJELOVA (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Jagić Laura
(vlastoručni potpis)

Sukladno čl. 83. Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Sukladno čl. 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje znanstvena i umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za sestrinstvo

STUDIJ diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo – menadžment u sestrinstvu

PRISTUPNIK Laura Jagić

MATIČNI BROJ 1003140834

DATUM 17.5.2023.

KOLEGIJ Vještine vođenja i organizacije rada u sestrinstvu

NASLOV RADA Edukacija roditelja o vršnjačkom nasilju-djelokrug rada magistre/a sestrinstva

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Education of parents about peer violence - the scope of work of the Master of Nursing

MENTOR Marijana Neuberg

ZVANJE izv.prof.dr.sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. doc.dr.sc. Sonja Obranić, predsjednica
2. izv.prof.dr.sc. Marijana Neuberg, mentorica
3. izv.prof.dr.sc. Rosana Ribić, član
4. doc.dr.sc. Ivo Dumić Čule, zamjenski član
- 5.

Zadatak diplomskog rada

BROJ 243/SSD/2023

OPIS

Vršnjačko nasilje sve je veći problem društva. Pogled na nasilje mijenjao se kroz povijest, a danas se na nasilje posebno obraća pažnja. Mnogi su čimbenici rizika za nasilje, nasilni filmovi i serije te igranje videoigara samo su neki od njih. Učenje po modelu te razvijanje emocionalne inteligencije od velike je važnosti za prevenciju vršnjačkog nasilja. Prevencija ovakvog ponašanja treba biti prioritet od strane roditelja, škole i šire zajednice. Djetetova prva okolina je obitelj, i zato je vrlo bitno što dijete nauči u obitelji jer to kasnije prenosi u vrtić i školu. Roditelji su ti koji, kroz pozitivno ponašanje, učenje djeteta o nasilju te razvijanje emocionalne inteligencije, preveniraju vršnjačko nasilje u budućnosti. Bitan faktor u prevenciji, prepoznavanju i educiranju zajednice o nasilju ima magistra sestrinstva. Zbog širokih uloga koje obuhvaća sestrinstvo, magistra sestrinstva je kompetentna provoditi radionice kako bi educirala roditelje, djecu i nastavnike kako što efikasnije prevenirati i provoditi programe prevencije nasilja, ali i kako prepoznati čimbenike rizika i posljedice nasilja. Cilj ovog rada je uvidjeti u kojoj mjeri su roditelji uključeni u obrazovanje svog djeteta, educiraju li ga o nasilju i smatraju li da su već postojeći programi prevencije efikasni. Također se želi saznati smatraju li roditelji da su zdravstveni radnici bitan dio prevencije vršnjačkog nasilja. Osim toga želi se vidjeti i što misle o radionicama o vršnjačkom nasilju koje bi provodili zdravstveni radnici, kako bi pomogli roditeljima i nastavnicima u prevenciji i prepoznavanju vršnjačkog nasilja.

ZADATAK URUČEN

23.05.2023.

POTPIS MENTORA

SVUČILIŠTE
SIEVER